

DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ, CULTE
ȘI PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL BOTOȘANI

FORUM CULTURAL

Botoșani

FORUM CULTURAL

Anul X, nr. 3, septembrie 2010(38)

Editura Axa Botoșani

www.cimec.ro.revista-Forum-cultural-Botosani

Coperta I - Vas cucutenian de la Drăgușeni - Botoșani
Coperta II - Turnul bisericii Popăuți - Botoșani

Redacția

Redactor coordonator

dr. Octavian-Liviu Șovan

Redactori

Dănuț Huțu, dr. Daniel Botezatu, Gellu Dorian, Mihai Cornaci

Tehnoredactare

Octavian-Liviu Șovan, Maria Spatariu. Gabriela Tăutu

Botoșani, str. Unirii nr. 10, tel.-fax. 516925, tel. 515173

www.cimec.ro.revista-Forum-cultural-Botosani

SUMAR

PATRIMONIUL ARHEOLOGIC

Gellu Dorian

Două proiecte culturale de anvergură națională.....1

Vasile Cotiugă, Ana-Petronela Crețu, Letiția Chirilă,

Andrei Asăndulesei, Silviu Gania, Andrei Hrețu

*Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice preventive din așezarea
de la Botoșani-Rediu(Groapa lui Ichim).....4*

PATRIMONIUL MOBIL

dr. Valentin Coșereanu

Eminescu – realitate și sublimare poetică(5).....14

dr. Lucia Olaru Nenati

Junimea Moldovei de Nord, o săgeată în timp(9)

(Structură, colaboratori, program, particularități,mentor).....18

Gheorghe Băgu

Mărturisiri din întuneric(22)..... 22

Mihai Matei

Istoria Liceului „Mihai Eminescu” Botoșani(2).....25

Mihai C.V. Cornaci

Insigna Societății de Vânătoare “MOLDA” a vânătorilor din județul Botoșani

PATRIMONIUL IMOBIL

dr. Eugenia Greceanu

Ansamblul urban medieval Botoșani (34).....33

Forum cultural

REVISTĂ

EDITATĂ DE DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ ȘI
PATRIMONIUL NAȚIONAL BOTOȘANI

CRONICA

Două proiecte culturale de anvergură națională

Gellu Dorian

„Porni Luceafărul...”, ediția a XXIX-a

Într-o zonă săracă economic, așa cum este considerată zona Botoșanilor, viața culturală pare a fi o alinare a celor care nu pot trăi fără cultură și care fac eforturi înmiite pentru a se bucura de așa ceva, nu numai ei ci și alții, dar și un moft al acestora pentru unii care cred că o astfel de manifestare identitară ar sărăci bugetul județean sau cel local, bugete care ar trebui folosite pentru cu totul și cu totul alte priorități. Or prioritățile nu le stabilesc oamenii ajunși vremelnic în anumite funcții, ci tradițiile deja încetățenite ale acestor locuri. Inerția, pusă în mișcare de un trecut cu grele nume ale culturii naționale, obligă pe cei meniți să împlinească actul cultural botoșănean să onoreze ceea ce deja este existent. Botoșanii este un oraș cu tendințe de a deveni de mărime mijlocie, dar care, însă, față de alte orașe mai mari, are toate formele instituționale de cultură, de la cele profesionale (cum ar fi cele două teatre, cu activitate constantă de peste șase decenii, dar cu o istorie mult mai îndepărtată în timp, o filarmonică, muzeu, bibliotecă) pînă la cele care îmbină profesionalismul cu tradiția etno-folclorică (cum ar fi Orchestra „Rapsozii Botoșanilor”, o instituție foarte vizibilă pe plan național), dar și o instituție de cercetare, conservare și promovare a tradițiilor culturale, cum este Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea

Culturii Tradiționale, care, printre alte acțiuni de tradiție, organizează de douăzeci și nouă de ani unul dintre cele mai importante concursuri naționale de poezie și interpretare critică a opereie eminesciene – „Porni Luceafărul...”, care, din 1982, a adus nume noi în arealul liricii românești, concurs menit să îmbogățească zestrea acestui domeniu de manifestare a culturii scrise, cît și să descopere noi cercetători ai operei și vieții lui Eminescu.

Interesul pentru acest concurs național de poezie s-a impus de la început, cînd, prin strategia organizatorilor de atunci, s-a scos tema obligatorie, pe care o impuneau celelalte concursuri naționale, și anume poezii dedicate partidului și „conducătorului iubit”, lăsînd libertate totală de creație, în limita, totuși, unei decențe de limbaj și abordare, în plus aducerea printre organizatorii principali a unor instituții de prestigiu, ca Uniunea Scriitorilor din România, care acorda trei premii, și a Editurii Junimea din Iași, care publica un volum de poezie, crescînd, astfel, miza acestui concurs. Primele opt ediții au decurs sub această miză, iar din 1990, la instituțiile amintite s-au adăugat de la an la an alte edituri, fiind la un moment dat chiar și zece edituri care acodau premii pe care le și onorau, cît și cele mai importante reviste de cultură din țară. Numărul mare de

concurenți, din care se alegeau laureații, poate fi văzut în antologiile editate an de an de instituția organizatoare, care, astfel, pentru ediția a XXX-a de la anul pregătește o antologie retrospectivă a acestui concurs național de poezie, rămas și acum unul dintre cele mai importante din România.

Ediția a XXIX-a a adus în fața juriului șaisprezece manuscrise ale unor concurenți, la secțiunea „poezie”, din toată țara, din care patru au primit premii de editură, iar altele au fost onorate cu premii ale unor reviste. Gândit pe trei secțiuni – una pentru cartea de debut publicată, premiu aflat sub numele regretatului poet Horațiu Ioan Lașcu, fost salariat al instituției organizatoare, premiu susținut de Filiala Iași a U.S.R., alta pentru manuscrise și încă una pentru interpretarea critică a operei eminesciene -, concursul s-a desfășurat și de data aceasta pe o arie suficient de mare. Creatori din toată țara au fost interesați de acest concurs. Astfel au fost laureați din București, Iași, Constanța, Galați, Sibiu, Cluj-Napoca, Craiova, Bacău, Suceava și Botoșani. Un juriu format din Nicolae Prelipceanu, președinte, reprezentând revista „Viața Românească”, Dan Cristea (revista „Luceafărul de dimineață”), Cassian Maria Spiridon (revista și editura „Convorbiri literare”), Lucian Vasiliu (revista „Dacia literară”), Marius Chelaru (revista „Poezia”), Daniel Corbu (revista „Feed back” și editura Princeps Edit), Liviu Apetroaie (editura Junimea), Nicolae Panaite (editura Alfa), Ioan Moldovan (revista „Familia”), George Vulturescu (revista „Poesis”), Sterian Vicol (revista „Porto franco”), Dumitru Augustin Doman (revista „Argeș”), Virgil Diaconu (revista „Cafeneaua literară”), Iona Radu Văcărescu (revista „Euphorion”), Adrian Alui Gheorghe (revista „Conta”), Paul Aretzu (revista „Ramuri”), Nicolae Sava (ziarul „Ceahlăul”), Vasile Spiridon (revista „Ateneu”), Leo Butnaru (Uniunea Scriitorilor din R. Moldova), Mircea A. Diaconu (Filiala Iași a U.S.R.), Gellu Dorian, Lucian Alecsa și Nicolae Corlat (revista „Hyperion”, a decis acordarea

următoarelor premii: - la secțiunea *carte publicată*:- Premiul „Horațiu Ioan Lașcu” al Filialei Iași a U.S.R. poetei **Dana Cernușcă**, pentru cartea *Simfonii de stors veninul*, Ed. Junimea, Iași, 2010, carte premiată la ediția precedentă a concursului; - Premiul Uniunii Scriitorilor din R. Moldova, poetului **Lucian Adam**, pentru cartea *Dopuri de plută*, Ed. E9 Nouă, 1010; - la secțiunea *poezie*: - Premiul Editurii Junimea și al revistei „Conta”, **Alexandra Emilia Bucur**; - Premiul Editurii revistei „Convorbiri literare”, APLER și al revistei „Poesis” – **Carmen Stanciu**;- Premiul Editurii Princeps Edit și al revistelor „Feed back” și „Argeș”, **Dorin Cozan**;- Premiul Editurii „Alfa” și al revistei „Verso”, **Adrian Teodorescu**;- Premiul revistelor „Viața Românească”, „Ramuri” și „Ateneu”, **Irina Roxana Georgescu**;- Premiul revistei „Hyperion”, **Dan Mihai Dincă**;- Premiul revistei „Dacia literară”, **Claudia Radu**;- Premiul revistei „Convorbiri literare”, **Daniela Maria Varvara**;- Premiul revistei „Familia”, **Lenuța Dolinschi**;- Premiul revistelor „Porto franco” și „Cafeneaua literară”, **Florin Alexandru Văsieș**;- Premiul revistelor „Euphorion” și „Luceafărul de dimineață”, **Simona Dumitrache**; secțiunea *interpretare critică a operei eminesciene*: Premiul revistei „Convorbiri literare”, **Cristina Scarlat**;- Premiul revistei „Dacia literară”;- **Oana Opaiț-Dugan**;- Premiul revistei „Feed back”, **Mirela Savin**;- Premiul revistei „Poesis”, **Nastasia Savin**; - Premiul revistei „Hyperion”, **Cristina Gabriela Nemeș**;- Premiul revistei „Verso”, **Cristina Scarlat**. Un palmares destul de bun pentru o ediție desfășurată în timp de criză. Programul a cuprins și alte acțiuni organizate în colaborare cu Societatea „Raluca Iurașcu” din Vorona și Primăria Vorona, precum și lansări de cărți și prezentări de reviste, organizate în colaborare cu Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani, cât și lecturi publice ale poezilor Nicolae Corlat, Vasile Ifimie și Stelorian Moroșanu.

Mai există, desigur, o instituție menită să păstreze vie memoria lui Mihai Eminescu, și anume Memorialul Ipotești – Centru Național de Studii „Mihai Eminescu”, instituție care a trecut, în ultima perioadă, de la rangul de instituție de interes național la unul de interes județan, ba chiar local, de un provincialism care pune în pericol nu numai importanța și menirea instituției în sine ci chiar respectul față de memoria celui mai mare poet al românilor, Mihai Eminescu. Rămîne la aprecierea celor care diriguiesc destinele acestei instituții, dacă activitatea de acolo, asupra căreia se îndreaptă ochii lumii cînd este vorba de Botoșani, este una care reprezintă cultura de performanță sau nu.

Colecția de poezie “Poeți laureați ai Premiului Național de Poezie Mihai Eminescu”

Din 1991, a fost instituit de către Primăria municipiului Botoșani Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”. Proiectul prevedea ca pe lângă premiul obținut de unul dintre cei mai importanți poeți români contemporani ai momentului, pentru Opera Omnia, să fie editată cîte o carte de fiecare autor. Cum de-a lungul timpului ori nu s-au găsit banii necesari pentru așa ceva, ori punctul din proiect a fost ignorat, cărțile respective nu au mai fost editate. Acum, cînd se pregătește cea de a XXX-a ediție a acestui premiu, Fundația Culturală „Hyperion-Caiete botoșănene”, coorganizatoarea acestui premiu, a propus Primăriei Botoșani și Consiliului Local Botoșani un proiect al programului de organizare a jubileului acestui premiu, proiect în care a fost inclusă și editarea unei colecții de poezie sub genericul din titlu, colecție care va cuprinde nouăsprezece titluri de carte de poezie, fiecare carte aparținînd poezilor laureați pînă în prezent, carte care va cuprinde o selecție din poezia respectivului poet, o fișă bio-bibliografică și o postfață semnată de unul din criticii literari care au făcut parte din juriul de acordare a acestui important premiul literar. Astfel, poezii incluși în această primă serie, care va

continua an de an cu editarea unei cărți a poetului laureat, în ordine cronologică, din 1991 încoace, sunt: Mihai Ursachi, Gellu Naum, Cezar Baltag, Petre Stoica, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Ivănescu, Cezar Ivănescu, Constanța Buzea, Emil Brumaru, Ilie Constantin, Angela Marinescu, Șerban Foartă, Gabriela Melinescu, Adrian Popescu, Mircea Dinescu, Cristian Simionescu și Dorin Tudoran. Colecția va apărea la Editura Paralela 45 din Pitești, una din prestigioasele edituri din România. Cărțile vor fi lansate în ziua de 15 ianuarie 2011, la gala de decernare a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, ediția a XX-a, cînd va avea loc și un spectacol de poezie regizat de Ion Caramitru, intitulat „Cetățeni de Onoare ai Poeziei”, incluzînd pe toți cei nouăsprezece poeți laureați de pînă acum, spectacol care va fi inclus și în stagiunea 2010-2011 a Teatrului „Mihai Eminescu” Botoșani.

Prin această colecție se dorește impunerea spre instituționalizare a acestui premiu, în așa fel ca sprijinul, pe viitor, să fie unul și național nu numai local, în așa fel ca și valoarea premiului, cea pecuniară, nu numai cea de legitimare de către un juriu constituit din cele mai prestigioase nume ale criticii literare românește contemporane, să fie una de mare miză. Instituționalizarea ar însemna recunoașterea premiului de către instituțiile prezidențiale și guvernamentale, care, astfel implicate, prin contribuția nemijlocită, ar da o altă dimensiune acestui premiu, așa cum se întîmplă în țările în care premiile naționale au acest sprijin. Colecția în sine ar însemna și o nouă valorificare a celor mai buni poeți români contemporani, care, prin opera lor, ar deschide noi punți de comunicare culturală vie. Dacă nici o astfel de colecție de poezie nu atrage atenția, înseamnă că interesul pentru actul cultural autentic, de perenitate, este scăzut și conduce, în perspectiva timpului, la pierderea identității naționale.

PATRIMONIUL ARHEOLOGIC

Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice preventive din aşezarea de la Botoşani-Rediu (Groapa lui Ichim)

**Vasile Cotiugă, Ana-Petronela Creţu, Letiţia Chirilă,
Andrei Asăndulesei, Silviu Gania, Andrei Hreţu**

1. Introducere

Pentru obţinerea certificatului de descărcare de sarcină arheologică în vederea construirii unui complex agro-turistic pe şoseaua Botoşani-Truşeşti, km. 3, în vara anului 2007, o echipă de tineri arheologi şi geografi de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iaşi a efectuat o cercetare arheologică preventivă în apropierea sitului arheologic Botoşani-Groapa lui Ichim, aparţinând dacilor liberi¹, pentru a se urmări dacă aşezarea dacică se extinde în perimetrul viitorului complex turistic (fig. 1).

Înainte de începerea cercetării arheologice preventive, s-a realizat o evaluare de teren în spaţiul viitorului complex, vis-à-vis de intrarea în vechiul complex turistic Rediu. Cu această ocazie, au fost recoltate mai multe fragmente ceramice Latène târziu, precum şi fragmente ceramice atipice, lucrate la mână, de culoare roşie, prezente spre marginea vestică a terenului, înspre situl din punctul Groapa lui Ichim, ceea ce ne-a determinat să hotărâm efectuarea mai multor sondaje, care să acopere întreaga suprafaţă ce urma să fie afectată de lucrările de construcţie.

2. Cadrul fizico-geografic

Arealul în care se afla situl arheologic Botoşani-Rediu este situat în judeţul Botoşani, în partea estică a oraşului omonim, la circa 3 km de acesta, pe partea stângă a şoselei Botoşani-Rediu (fig. 1).

Din punct de vedere al unităţii majore de relief, zona se întinde în extremitatea vestică a Câmpiei Colinare a Jijiei, aproape la contactul acesteia cu Podişul Sucevei, iar relieful specific este cel de podiş jos, cu aspect vălurit şi cu o fragmentare ridicată.

Terenul pe care s-au desfăşurat lucrările arheologice este amplasat din punct de vedere geomorfologic pe un platou structural cu exponent torenţial, mărginit în partea nordică de o cornişă de desprindere, alături de o serie de alunecări de teren, întreg arealul fiind un mediu prielnic desfăşurării acestor procese.

Tot în partea nordică a terenului se află o ravenă formată datorită scurgerii torenţiale de pe suprafaţa versanţilor platoului, precum şi a substratului moale care permite dezvoltarea acestor forme de relief. Aceasta se continuă cu o albie cu caracter temporar, formată prin aceleaşi procese ca şi ravena aferentă, precum şi datorită numeroaselor izvoare situate de o parte şi de alta a văii. Albia, în aval, confluează cu alte albie cu caracteristici asemănătoare, în diferite stadii de dezvoltare.

Datorită acestor caracteristici de scurgere şi prezenţei apei freatice în apropiere de suprafaţa topografică, în zonele mai joase ale platoului, în aceasta regiune s-a dezvoltat pe alocuri o vegetaţie hidrofیلă.

În ceea ce priveşte substratul geologic, acesta cuprinde o pătură de roci sedimentare moi, din categoria argilelor prăfoase (*loess*-ul) şi a argilelor mărnose, situate sub stratul mai sus menţionat, depuse în cadrul proceselor de transgresiune şi regresiune marină ce au avut loc pe teritoriul României de-a lungul evoluţiei geologice.

Solurile sunt reprezentate prin unele cernoziomuri argiloiluviale, cât şi prin altele cenuşii închise, acestea fiind de fapt fosile, iar pe ele găsim culturi agricole şi pajişti secundare stepice; către est există o pădure cu numele de Rediu fiind formată prin stejerături, adică aşa numita asociaţie

vegetală cunoscută cu numele de *Quescetum mixtum*.

3. Scurtă descriere a metodologiei de cercetare și a stratigrafiei

Pentru a investigăm prin sondaje întreaga suprafață a viitorului complex turistic, am decis realizarea mai multor șanțuri, astfel dispuse încât să acopere cât mai bine aria investigată. Astfel, au fost trasate șapte șanțuri și trei casete, cu următoarele dimensiuni și orientări: S I: L = 307 m, l = 2 m, orientare V-E; S II: L = 184 m, l = 2 m, SSV-NNE; S III: L = 240 m, l = 2 m, SSV-NNE; S IV: L = 110 m, l = 2 m, SSV-NNE; S V: L = 127,35, l = 2,50 m, SSV-NNE; S VI: L = 43,43 m, l = 2,50 m, V-E; S VII: L = 28 m, l = 2,50 m, V-E; Cas. 1: L = 8, l = 1,50 m; (fig. 2)

Din punct de vedere stratigrafic, situație arheologică se prezintă astfel:

- în S I, S II (până la intersecția cu S I), S III și S IV, dispuse spre interiorul platoului, spre șoseaua Botoșani-Trușești, stratigrafia este aproximativ aceeași: strat vegetal de aproximativ 20-30 cm, de culoare brună, urmat de un strat de argilă prăfoasă, din structura de bază a platoului, steril din punct de vedere arheologic; pentru a avea o situație stratigrafică clară, cercetarea arheologică a continuat până la 0,50 m adâncime, iar din 20 în 20 m am realizăm mici sondaje, de 0,50 m lățime, până la adâncimea de 1 m (fig. 3);

- pe traseul șanțurilor S II (de la intersecția cu S I spre marginea platoului), S VI și S VII, precum și în cele trei casete, la baza stratului vegetal (cu aceeași grosime ca în celelalte șanțuri) au fost descoperite 17 complexe arheologice – o locuință de suprafață, două locuințe adâncite de tip bordei și 14 gropi menajere – din care s-au recoltat materiale arheologice specifice (pietre, oase de animale, fragmente ceramice), fără a se sesiza un strat de cultură continuu.

4. Descrierea complexelor arheologice

În cele ce urmează, vom face o scurtă descriere a complexelor arheologice descoperite, urmând ca într-un viitor raport să oferim date despre inventarul acestora.

1. Complexul nr. 1 (C1/Bordeiul nr. 1) a fost surprins parțial pe S II, între m 104,95 și 108,95, reprezentând groapa unei locuințe adâncite de tip bordei. Aceasta a fost surprinsă la -0,30 m de la suprafața actuală a nivelului vegetal, delimitându-se clar în plan, atât prin

concentrarea de materiale arheologice (fragmente ceramice, gresii, resturi osteologice, urme de arsură și rare fragmente de luturi arse), cât și prin culoarea și textura pământului de umplură (culoare negricioasă, sfărâmbos, granulat).

Axul lung al complexului s-a conturat încă de la început ca fiind paralel cu marginile S II (NE-SV), având 4 m. Axul scurt (orientat E-V), atât cât a fost surprins pe S II, avea 1,45 m. Cum era evidentă extinderea complexului spre est de S II, s-a trecut la deschiderea unei casete paralele cu S II (cas. 1), în interiorul căreia complexul se întindea pe o lățime de aprox. 1,45 m, putând fi cercetat în întregime. Astfel, putem spune că groapa a avut o formă relativ rectangulară, cu colțurile rotunjite, laturile sale fiind de 4 x 2,90 m, cu adâncimea de 1,10 m.

În partea de SV a gropii a fost descoperit, la adâncimea de 0,50 m de la suprafața pământului, un mic cuptor realizat prin scobirea groapa prezenta o prelungire sub forma unei „abside”, care la adâncimea de 0,50 m, s-a dovedit a proveni de la realizarea în peretele complexului, prin scobire, a unui mic cuptor. A apărut sub forma unei concentrări de pământ ars la roșu și resturi de cărbune provenite de la crenguțe. De formă relativ ovală (0,77 m pe axul N-S surprins în întregime și 0,67 m pe axul E-V, surprins parțial), cuptorul nu a avut o vatră amenajată, fiind dată de pământul din care a fost cruțat cuptorul, ars la roșu pe o grosime de cca. 1,5-2 cm. De asemenea, suprafața vetrei este ușor albiată ca și partea dinspre gura cuptorului, în timp ce spre margini s-a putut observa cum ea se ridică spre pereți. Pereții cuptorului, atât cât au putut fi surprinși, au fost arși pe o grosime de cca. 1,5-2 cm. În fața cuptorului, la aproximativ 0,40 m distanță de acesta, se afla o piatră de formă oarecum dreptunghiulară (L = 27 cm, l = 15 cm), prezentând un cant pe o latură, cu o față netedă găsită în sus și o alta cu neregularități. Este posibil să fi folosit fie la astuparea gurii cuptorului, fie drept nicovală. Lângă piatră, se afla un fragment de chirpici provenind probabil de la lutuiala pereților. Cu o grosime de cca. 2 cm, fragmentul de lutuială a fost lucrat dintr-o pastă poroasă, cu concrețiuni calcaroase și pietricele, fără a prezenta însă urme de pleavă sau paie tocate. Fragmentul prezenta o suprafață netedă (căzut cu partea netedă în jos), fără a păstra însă amprente de nuiiele, de unde și posibilitatea provenienței lui de la lutuirea pe

interior a pereților. Tot lângă piatră s-au păstrat și resturile carbonizate provenind probabil de la un butuc cu diametrul de 12-15 cm, care ar fi putut avea un rol architectural sau să fi fost un element de mobilier. Toate acestea erau căzute pe un strat de arsură provenită de la nuiele, așa cum o indică resturile de cărbune păstrate.

După cum s-a putut constata în momentul cercetării acestei părți a complexului și apoi după cum se va putea observa și în profilul NE-SV, începând cu -0,60 m, jumătatea sudică a complexului se restrânge cu cca. 0,45 m, pentru ca apoi să cadă, sub forma unei trepte, până la -1,20 m, adâncime la care, în această porțiune a complexului a fost atins fundul gropii bordeiului. Această îngustare a gropii sub forma unei trepte pare să sugereze amplasarea în această parte a complexului a unei căi de acces. Ca atare, am considerat că acest complex reprezintă o locuință de tip bordei (Bordeiul nr. 1 – B 1), iar treapta surprinsă în partea de SV ar putea reprezenta intrarea în bordei. De aici și raritatea materialului arheologic în această porțiune.

În sfertul de nord de pe S II, fundul bordeiului a fost surprins încă de la -0,90 m spre perețele bordeiului, coborând spre centrul locuinței până la -1,40 m. S-a observat clar cum fundul locuinței se adâncește tot mai mult dinspre pereți spre centru. Tot în această parte a bordeiului, la -1,13 m s-a conturat o groapă de formă circulară ($D = 0,60$ m) în plan, cu pereții drepecți și fundul plat (atins la -1,43 m). Materialul de umplutură consta dintr-un strat de arsură și cărbune în amestec cu câteva gresii mici arse și fragmente ceramice (pe cca. 0,10 m adâncime) urmat, până la fundul gropii, de un strat compact de cenușă fără alte resturi materiale, motiv pentru care am numit această groapă „cenușar”, în sensul de groapă menajeră destinată depozitării resturilor de ardere provenite de la un cuptor. Prin urmare, continuarea cercetării în sfertul de nord din cas. 1 a dus la descoperirea, la -1,10 m, la o distanță de cca. 0,70 m de „cenușar” a unei aglomerări de gresii arse și nearse de mici dimensiuni, printre care se amestecaseră și câteva fragmente ceramice și osteologice. Bănuia la că ar putea fi vorba despre un cuptor de tip „pietrar” s-a dovedit a fi adevărată în momentul degajării zonei de aceste gresii de mici dimensiuni și a câtorva fragmente mici de chirpici care proveneau de la prăbușirea bolții cuptorului.

După degajare s-a putut observa forma aproximativ rotundă a cuptorului dată de pietrele de bază, de mari dimensiuni, de formă oarecum paralelipipedică, așezate atât pe orizontală, cât și pe cant. Zona încadrată de pietrele de mari dimensiuni constă dintr-o aglomerare de noi gresii de mici dimensiuni, arse puternic la roșu, sfârâncioase, resturi de cărbune și un strat de cenușă. Acesta din urmă se îngroașă spre centrul locuinței, indicând deschiderea gurii cuptorului în această direcție (spre SV). Tot în această porțiune au fost descoperite unele fragmente provenind de la un vas, „uitat” în gura cuptorului în momentul abandonării locuinței. De altfel, pe toate laturile martorilor păstrați s-a putut observa, în centrul locuinței, o ușoară alveolare (-1,30-1,40 m) umplută cu resturi de cărbune și cenușă provenind de la acest cuptor de tip „pietrar”.

În ceea ce privește materialul arheologic recoltat din preajma pietrarului, acesta constă în special din gresii arse și nearse, care au folosit, în acest caz, la construcția cuptorului.

A fost recoltată o cantitate însemnată de fragmente ceramice provenind în special de la vase lucrate la mână și doar câteva la roată. Cele lucrate la mână sunt în mare parte de factură grosieră, lucrate neglijent, dintr-o pastă insuficient omogenizată, poroasă, în care s-a folosit ca degresant, în cantitate destul de mare, ceramică pisată, care afectează și suprafața vaselor, nepermițând o netezire a acestora. Cele mai multe sunt arse neuniform, la roșu-brun, la exterior, păstrând însă miezul negru, ceea ce indică o ardere incompletă a vaselor, la temperaturi joase, probabil pe vatră sau în groapă. Ca atare ele sunt prost conservate, fiind extrem de friabile. Întreg materialul ceramic poate fi încadrat cronologic în secolele VII-VIII d.Hr., fiind asemănător cu cel descoperit în așezarea de la Lozna.

2. Complexul nr. 2 (C2) a fost surprins la -0,30 m de la suprafața actuală a stratului vegetal, la aproximativ 0,90 m SV de B1, pe S II, între m 102,70-104,07. De formă relativ circulară (1,37 m pe axul NE-SV și 1,35 m pe axul E-V), complexul se remarcă prin descoperirea *in situ*, în poziție centrală, a unei depuneri constând dintr-un vas fragmentar (jumătatea superioară a vasului lipsește) de factură grosieră, lucrat la mână, nedecorat. În interiorul acestuia s-a găsit un amestec de cărbune și cenușă. Vasul era căpăcuit cu un

fragment ceramic provenit de la un alt vas de dimensiuni mai mici. De asemenea, parcă pentru a susține vasul cu cărbune și cenușă, în jurul acestuia se găseau grămăjoare de chirpici, iar într-o parte câteva pietre (gresii) arse puternic. După ridicarea vasului, oarecum într-o parte a acestuia, spre fund, au apărut trei fragmente de craniu (nu cunoaștem natura acestora, animală sau umană). În rest complexul nu a furnizat alte materiale arheologice. Complexul este, de altfel puțin adânc, fundul gropii găsimdu-se la -0,45 m de la suprafața actuală a stratului vegetal.

Cât privește interpretarea acestui complex, în funcție de rezultatele analizelor fragmentelor de craniu, vom putea aprecia complexul ca fiind:

- un mormânt de incinerare cu urnă, în cazul în care resturile de craniu se dovedesc a fi umane;

- O groapă rituală de fundare, în cazul în care resturile de craniu provin de la un animal, având totodată în vedere și plasarea acestui complex în imediata apropiere a bordeiului nr. 1.

3. Complexul nr. 3 (C3) a fost surprins inițial, parțial, doar pe S II, între m 104,5 și 104,90, la -0,30 m adâncime de la suprafața actuală a stratului vegetal, aproximativ la mijlocul distanței dintre bordeiul B1 și complexul C2, spre vest. Atât cât a putut fi surprins pe S II, complexul avea dimensiunile de 0,85 m pe axul NE-SV și respectiv 0,60 m pe axul E-V. El se continua spre vest de S II. Pentru a-l surprinde în întregime, a fost deschis o altă secțiune (S VI) relativ perpendiculară pe S II, păstrându-se cu această ocazie și un martor între cele două secțiuni, cu o lățime de 0,50 m. În S VI complexul s-a conturat abia la -0,45 m, iar la -0,55 s-a atins fundul. Forma întregului complex ne-a apărut astfel ca fiind oval alungită pe axul E-V, cu o lungime de 1,65 m, ușor îngustată la mijloc (sub forma cifrei 8), pentru ca la -0,50 m jumătatea sa de vest să se restrângă puternic, astfel încât lungimea complexului pe axul E-V să fie de 0,80 m.

Umplutura gropii consta dintr-o mare cantitate de gresii, în general de mici dimensiuni, unele nearse, altele arse puternic, sfărâmicioase, într-o cantitate mai mică fragmente ceramice, câteva resturi osteologice, rare și mici fragmente de chirpici, precum și urme de arsură.

Groapa a fost ușor săpată în pantă descendentă spre est, unde fundul gropii coboară

până la -0,58 m, porțiune unde, de altfel, spre marginea de SSV a gropii au apărut câteva pietre de dimensiuni ceva mai mari, așezate orizontal. Cu toate acestea, amestecul de materiale arheologice din umplutura gropii (materiale ceramice din sec. VII-VIII d.Hr.) ne oferă imaginea unei gropi menajere, iar marea cantitate de gresii ar putea proveni de la o refacere a cuptorului de tip „pietrar” din interiorul B1.

4. Complexul nr. 5 (C5) a fost surprins pe S II, la m 175, la -0,40 m de la suprafața actuală a nivelului vegetal. De formă aproximativ circulară (0,55 x 0,57 m), puțin adâncit (fundul gropii a fost atins la -0,47 m), complexul a apărut mai degrabă ca fiind o ușoară alveolă naturală folosită ca loc pentru foc, după cum ne-o indică cele câteva gresii arse, rarele fragmente ceramice și urmele de arsură (cărbune).

5. Complexul nr. 6 (C6) a fost surprins pe S II (m 174,60-175,30), în imediata apropiere a C5, la cca. 0,25 m NE de acesta din urmă, la -0,45 m de la suprafața actuală a nivelului vegetal. De formă relativ circulară (0,70 m pe axul NE-SV și 0,65 m pe axul E-V), complexul era puțin adâncit, fundul gropii fiind atins la -0,58 m. Cât privește materialul recoltat din umplutura gropii, acesta constă în mare parte din fragmente de chirpici puternic arse, provenind probabil de la o locuință, câteva gresii arse și ele, fragmente ceramice, câteva resturi osteologice și urme de arsură (cărbune), ceea ce creează imaginea unei mici gropi menajere.

În SI au fost surprinse 5 complexe, după cum urmează:

1. Complexul nr. 4 (C4) s-a conturat pe S I (m 72,08-73,68), la -0,40 m de la suprafața actuală a stratului vegetal. De formă aproximativ ovală, complexul are dimensiunile de 1,50 m pe axul NE-SV și 1,58 m pe axul E-V, reprezentând o groapă menajeră.

Cât privește materialul arheologic prelevat din umplutura gropii, acesta este destul de sărac și constă din câteva fragmente ceramice, osteologice, gresii de mici dimensiuni arse, mici fragmente de chirpic și puternice resturi de arsură.

Fundul gropii a fost atins la -0,90 m înspre SV, el urcând ușor spre NE până la -0,76 m.

2. Complexul nr. 7 (C7/Bordeiul nr. 2) a fost surprins parțial pe S I (m 83,67-86,90), la -

0,55 m de la nivelul vegetal actual. O bună parte din el intră în malul de SV al secțiunii, astfel încât complexul nu a putut fi cercetat în întregime. La nivelul la care a fost surprins, el are dimensiunile de 3,20 m pe axul E-V și 1,55 m pe axul NE-SV și pare să aibă o formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Profilul sudic de pe S I, dincolo de care complexul se extinde, a permis să se observe forma acestuia pe axul E-V și faptul că el se adâncește până la -1,25 m. De asemenea, s-a putut observa cum în partea sa vestică complexul se îngustează sub forma a două trepte.

În ceea ce privește materialul arheologic recoltat, acesta a apărut sporadic pe întreaga adâncime a complexului și consta din câteva gresii arse și nearse, rare fragmente ceramice și osteologice. De asemenea, același complex a mai furnizat un împungător de os și o fusaioală de lut.

În special spre fundul complexului, atât la săpare, cât și în profil au putut fi observate ușoare urme de arsură.

Cât privește interpretarea complexului bănuim, ca titlu de ipoteză, că ar putea fi vorba despre o locuință de tip bordei, date fiind dimensiunile destul de mari și adâncimea acestuia și prea puțin probabil să fi fost doar o simplă groapă menajeră.

3. Complexul nr. 8 (C8/Bordeiul nr. 3?) s-a conturat, parțial, pe S I (m 122, 50-126,10), la -0,50 m de la suprafața actuală a nivelului vegetal. Ca și în cazul C7, o bună parte din complex se extinde dincolo de limita S I spre NE și nu a fost cercetat în întregime. La nivelul la care a fost surprins, el are dimensiunile de 3,60 m pe axul E-V și 1,43 m pe axul NE-SV și pare să aibă o formă relativ ovală. Profilul nordic al S I a permis observarea formei acestuia pe axul E-V și faptul că el se adâncește până la -1,05 m. De asemenea, în profil, în partea de est a complexului se poate observa cum de pe fundul gropii pornește o ușoară alveolă de cca. 7 cm adâncime, pe o lungime de cca. 0,80 m.

Cât privește materialul arheologic, acesta a apărut sporadic pe întreaga adâncime a complexului, constând în câteva gresii și fragmente ceramice. De asemenea, tot la nivelul fundului complexului au apărut ușoare urme de arsură.

Interpretarea rămâne și în acest caz una ipotetică, dimensiunile trimițându-ne cu gândul tot la o posibilă locuință adâncită de tip bordei.

4. Complexul nr. 9 (C9/Bordeiul nr. 4?) a fost surprins parțial pe S I (m 157,70-161), la -0,50 m de la suprafața actuală a nivelului vegetal. El se extinde dincolo de limita nord-estică a S I, astfel că nu a fost cercetat în totalitate. La nivelul la care a fost surprins, el are dimensiunile de 3,30 m pe axul E-V și 1,60 m pe axul NE-SV. Profilul nordic al S I a permis observarea formei acestuia pe axul E-V și cum acesta prezintă în partea de vest o îngustare a gropii sub forma a trei trepte. De altfel, groapa coboară până la -1,08 m.

Ca și în cazul C7 și C8, materialul arheologic, constând din câteva gresii și fragmente ceramice, apare sporadic pe întreaga adâncime a gropii, alternând cu ușoare urme de arsură, în special spre baza complexului.

Interpretarea complexului este, de asemenea, ipotetică, dimensiunile și forma trimițând spre o posibilă locuință adâncită de tip bordei.

5. Complexul nr. 10 (C10) a fost surprins parțial pe S I între m 185,20-187,03 pe profilul sudic și între m 187,50 – 190,75 pe profilul nordic al S I, la -0,55 m de la suprafața actuală a nivelului vegetal și coboară până la -1,00 m pe profilul nordic și -1,13 m pe profilul sudic. Complexul nu a putut fi cercetat în întregime. Încă de la primul nivel de săpare au apărut resturile osteologice provenind de la un animal de talie mare (bovină), unele în poziție anatomică, altele răspândite în apropiere, alături de câteva fragmente ceramice provenind de la vase smălțuite, cu ornamente de culoare verde, câteva fragmente de la recipiente de sticlă și vreo două gresii de mici dimensiuni, ceea ce indică faptul că în acest caz avem de-a face cu o groapă menajeră modernă. În rest, pe toată adâncimea gropii nu au mai apărut alte materiale arheologice.

În SIII au fost identificate două complexe arheologice:

1. Complexul nr. 11 (C11) a fost surprins pe S III (m 164), la -0,30 m de la suprafața actuală a nivelului vegetal. El s-a conturat sub forma unei mici aglomerări de gresii, răspândite pe o suprafață de formă circulară (D = 0,60 m), fără să se fi amenajat, în prealabil, în acest sens o groapă, cum nici nu poate fi vorba nici de o alveolă naturală a terenului. De altfel, nu au fost descoperite alte materiale arheologice sau urme de arsură. Cu toate acestea, am considerat complexul ca fiind

amenajarea unui loc pentru foc, dar care nu a apucat să mai intre în uz.

2. Complexul nr. 12 (C12) a fost surprins pe S III, între m 180 și 184, la -0,40 m de la suprafața actuală a solului. Complexul a constat din câteva fragmente de chirpici și piatră, având o formă ovală. Complexul s-a adâncit până 0,60 m, unde avem strat steril. Materialul foarte sporadic ne determină să considerăm mai degrabă un loc (probabil o alveolă naturală) unde au fost aruncate câteva materiale la întâmplare, având rol de depozitare a resturilor menajere.

În SV au fost identificate și cercetate patru complexe arheologice:

1. Complexul nr. 13 (C13/Locuința nr. 1) a fost surprins pe S V, între m 119 și 125, la -0,30 m de la suprafața actuală a solului. Complexul a fost secționat cu un martor de profil de 5 cm. Complexul constă dintr-o masă de chirpici răsfirată, rare fragmente ceramice, osteologice și pietre arse, precum și un nucleu de silex. Pe baza materialului descoperit se poate spune că ar putea fi vorba despre resturile unei locuințe de suprafață. Complexul a mers până la adâncimea de 0,70 unde avem strat steril.

2. Complexul nr. 14 (C14) a fost surprins în S V, între m 114-116, la -0,40 m de la suprafața actuală a solului, având dimensiunile de 1,40x1,12 m. Materialul descoperit constă dintr-o aglomerare mare de chirpici arși cu urme clare de bârne, câteva fragmente ceramice și rare fragmente osteologice. La 0,50 m au fost descoperite două piese deosebite (probabil fusaiole). Complexul s-a adâncit până la 0,70m, neputând fi cercetat în întregime, extinzându-se pe proprietatea vecină.

3. Complexul nr. 15 (C15) a fost surprins pe S V, între m 80 și 82, la -0,30m de la suprafața actuală a solului. Complexul constă dintr-o masă de pietre foarte bine arse, câteva fragmente de ceramică arsă. La adâncimea de 0,30-0,40 m la acest nivel au apărut o câteva pietre și gresii arse puternic, ceramică arsă și două, trei fragmente osteologice. Între 0,40-0,50 m materialul a constat din pietre puternic arse și câteva fragmente ceramice probabil de la un vas. Probabil că a fost o vatră exterioară dacă luăm în considerare consistența materialului și a dimensiunilor date de complex (1x0,70m).

Complexul a mers până la adâncimea de 0,70, unde avem strat steril.

4. Complexul nr.17 (C17/Locuință atelier?) a fost surprins pe S V, între m 46-50, la -0,30-0,40 m de la suprafața actuală a solului, având o formă trapezoidală. La adâncimea de 0,40-0,75 m materialul descoperit a constat din pietre și gresii arse, ceramică, câteva fragmente osteologice. De la nivelul 0,75-0,90 m se poate remarca că materialul a devenit un pic mai consistent: piatră (se poate remarca că una din pietre era utilizată la șlefuirea unor unelte, dat fiind urmele clare), ceramică, fragmente osteologice. De la 0,90-1,05 m a apărut o aglomerare de pietre și ceramică arsă, cu o grosime de 10-15 cm, sporadic fragmente osteologice (2 împungătoare cu urme de șlefuire). Am putea spune că ar putea fi vorba de un atelier. În urma recoltării materialelor s-a putut constata apariția unui strat de 1,15 m de cenușă și arsură. Pe acest nivel au apărut o aglomerare de pietre arse și nearese fără un aranjament intenționat. Tot la acest nivel după ce a fost înlăturat aglomerarea de pietre s-a putut identifica o vatră. La 1,20m a fost atins nivelul de călcare.

În S VII și SIX a fost identificat un singur complex arheologic:

1. Complexul nr. 16 (C16) a fost surprins pe S VII, între m 12 și 28, la -0,30-0,40 m de la suprafața actuală a solului. Complexul a avut o formă dreptunghiulară. La adâncimea de 0,40-0,75 m materialul a constat din pietre și gresii arse, ceramică, câteva fragmente osteologice. De la nivelul 0,75-0,90 m se poate remarca că materialul este sporadic. La 0,90 m a fost atins nivelul de călcare.

În secțiunea SIX au fost surprinse, între m 0 și 16, alte două complexe, complexe nr.16a și nr. 16b, la -0,45 m de la suprafața actuală a solului, care ar putea să reprezinte de fapt o lărgire a complexului C16.

În S IV nu au fost identificate nici un complex arheologic

Descoperirile de pe platoul Rediu, din așezarea dacilor liberi din punctul *Groapa lui Ichim*, au dus la identificarea unei așezări din a doua jumătate a mileniului I d.Hr., care, după materialul ceramic descoperit, poate fi încadrată în secolele VII-VIII d.Hr.².

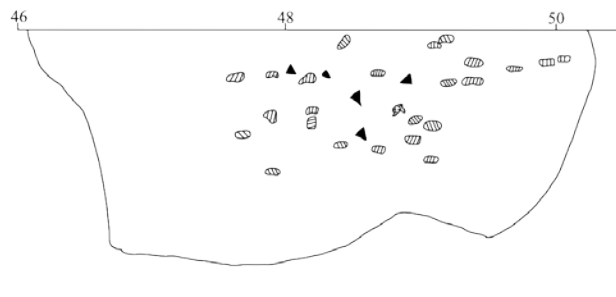
Fig. 3. Complexul C 1

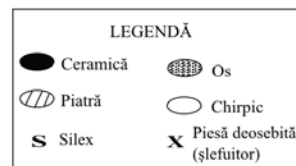
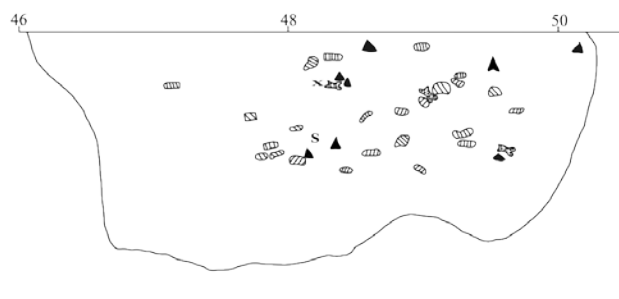
Fig. 4. Planurile complexului C1 la adâncimea de 1,30 m (1) și ale cuptorului pietrar (2).

Botoșani-Ichim 2007
Complexul Nr.17, -0,75 m
Scara 1:25

Botoșani-Ichim 2007
Complexul Nr.17, -0,90 m

Botoșani Ichim 2007
Complexul Nr. 17, -1,15 m
Scara 1:25

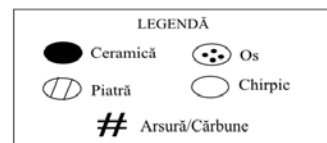
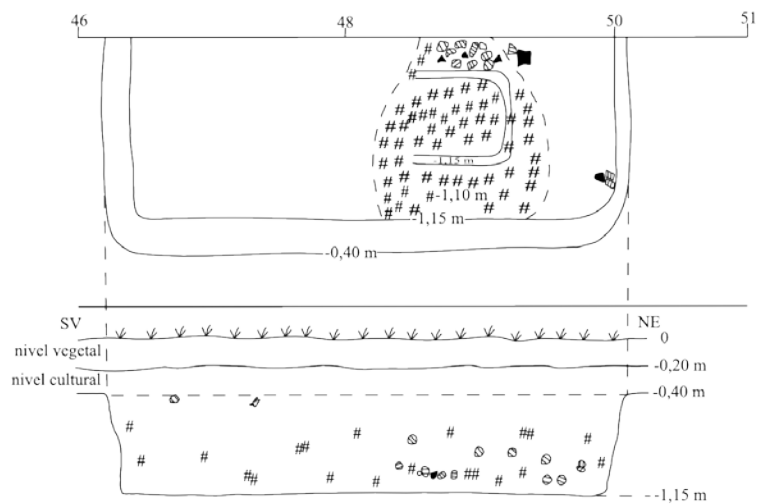

Fig. 5. Planurile complexului C17

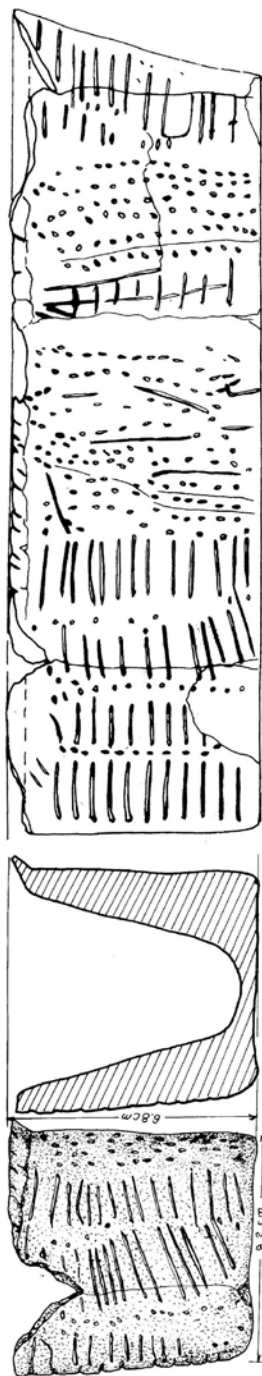

Fig. 6. Vas de lut

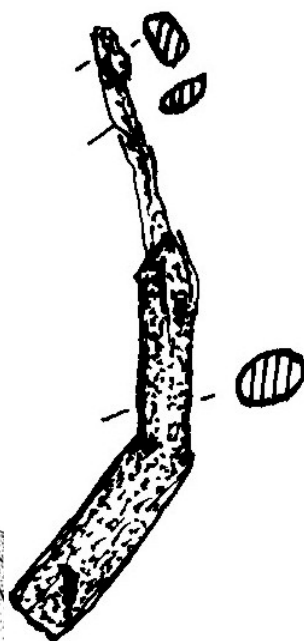
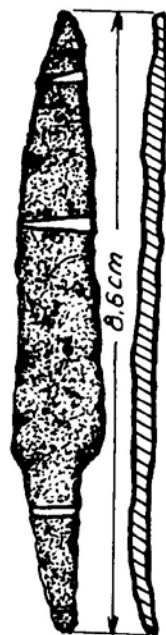

Fig. 7. Unelte de fier. 1:
lamă cuțit; 2:
împungător

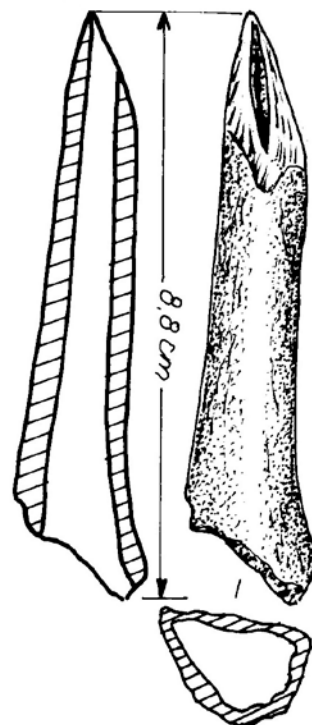
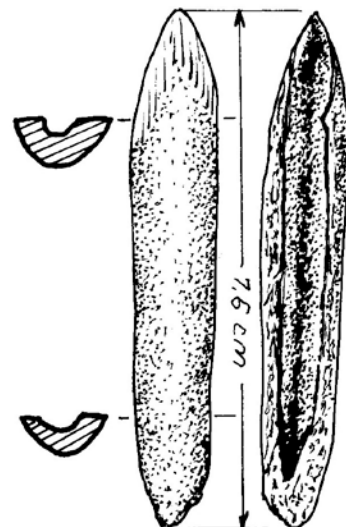
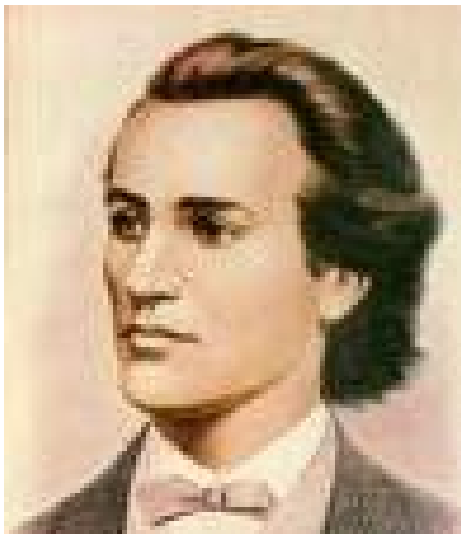

Fig. 8. Împungătoare de os.

PATRIMONIUL MOBIL

Eminescu – realitate și sublimare poetică(5)

dr. Valentin Coșereanu

Un exemplu ilustrativ în acest sens ar fi acela povestit de prietenul său Ștefanelli, atunci când, datorită împrejurărilor, a făcut o dăruitor de frumoasă declarație de dragoste unei fete pe care o vedea pentru a doua oară. Era vremea studenției, iar împrejurarea era dintre acelea care le este dată să li se întâmple numai anumitor oameni. Că intra în acest joc o stare competițională, o demonstrează faptul că Ștefanelli, coleg de studenție și prieten bun al poetului, îl întreabă uimit cum de a reușit să făurească o atât de minunată declarație spontană. *Eu credeam* – a fost răspunsul de o simplitate dezarmantă al lui Eminescu și cu aceasta dialogul a intrat în neant. Aceeași simplitate ca ploaia de stele din bisericuța familiei, dovadă că *pentru Feții-Frumoși vremea nu vremuiește*⁷⁹, iar timpul nu ostenește; zăbava asupră-i e în zadar.

Când se pune în cumpănă credința lui Eminescu, impresia generală este că doar

educația din școlile comuniste a deformat percepția relației poetului cu Divinitatea, că, în fapt, ea a fost excepțională în sensul intim al copilăriei, că el a fost ales să trăiască altfel smerenia și a pățit destul pentru aceasta mai târziu. Comentariul lui Eugen Simion merită toată atenția: *iarăși copilăria: vârsta când ființa individului învață ceva esențial; și rămâne, în viață, cu ceea ce învață acum*.⁸⁰ Ca orice conștiință juvenilă, copilul Eminescu a trăit misterul sfinților ca pe un *dat al sorții*, de neschimbat; una dintre dovezi ar fi și faptul că prin ceața amintirilor, mama, dulcea mamă, îi apare ca o *ființă palidă, un inger* (s.n.) *care mi-a descântat copilăria cu glasul ei dureros și suferitor*⁸¹. Erau, desigur, lucruri care țineau de o intimitate existențială și creatoare strictă, lucruri *Ce mintea mea adânc o fermecară/ Abia-nțelese, pline de-nțelesuri*⁸²; erau lucruri *Ce anii mei de-nțel i-nseninară*⁸³.

Mai târziu, aducându-și aminte că acolo i-a fost botezul, copilul va decoperi în incinta proprietății familiei de la Ipotești *biserica-n ruină*, pe care-o zugrăvește aproape fotografic: *Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrână,/ Și prin ferestre sparte, prin uși ține vântul/ [...] Năuntru ei pe stâlpi-i, păreți, iconostas,/ Abia conture triste și umbre au rămas*.⁸⁴ Și documentele vorbesc, la rândul-le, în modul cel mai real posibil; bisericuța datează de pe la 1680 și, după multe schimbări și preschimbări, devenise o ruină, nelipsită însă de un farmec misterios: *Drept preot toarce-un greier un gând fin și obscur,/ Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur*.⁸⁵

Dar misterul bătrânei biserițe în care *La botez l-a dus pe micul/ La icoane l-a-nchinat*-l⁸⁶ constă mai puțin în mantia de religiozitate în care este învăluită; sprijinind pereții cu nevinovăție ori folosindu-i pentru *de-a v-ați ascunsa*, copilul resimte că misterul se-ntâmplă înăuntru, ca un cocon învelit în ascunzișul sufletului. Atunci când participi la ceremonial, îi vezi pe toți ai tăi smeriți și foarte, foarte serioși, sumbri chiar, și nu știi ce să înțelegi; pricepi așadar că nu e joacă nici măcar pentru cei mari și că ei respectă acel ceva ca atare. Și-atunci te conformezi. Te pătrunzi de taine neștiute ție, ca un mic actor de mare credință. Când ești copil, primești totul de-a gata; copilul nu se gândește dacă există sau nu Dumnezeu. Îl primește ca pe un dat, ca pe o existență atotcuprinzătoare, moștenită din *illo tempore* și ajunsă până la el pentru a-l ocroti de câte ori este nevoie.

Copilul de la țară aude la tot pasul *ferească Dumnezeu* și trăiește având conștiința împăcată că această formulă îl va scăpa de toate relele posibile. Altfel, când se zgârie din neatenție într-un spin de salcâm și îi curge sânge, el este disperat că pe acolo i se va scurge viața. Atunci, formula *Doamne, apără-l și păzește-l!* este pentru el o simplă formulă și privește în ochii mamei, cerșind cu disperare vindecarea de ceea ce crede el că este moartea. Cum însă îi trece foarte repede, copilul uită pericolul și reintră în stricta realitate înconjurătoare; *țintirimul și biserica noastră erau alături cu grădina. Cum plecă mama, luai o pătură și mă dusei în țintirim... Era multă și clară lumină de lună... ramurile salcânilor erau negre, gratiile de la capela noastră, cu vârfurile aurite, străluceau și vântul atingea *** de clopot... clopotul abia atins suna dulce, foarte dulce și melodios.*⁸⁷

În fiecare zi, copilul, imaginativ prin excelență, urcă în vis cu îngerașii desenați pe catapeteasmă la cer, ori este cuprins de melancolia lunii în preajma crucilor vâruite ale țintirimului. Deși trăiește frica în toată vigoarea sa, căci întunericul îl sperie, copilul încearcă totuși un fel eroic de a scăpa de

gândul moroilor din cimitir, pentru a pătrunde dincolo de jocurile și de umbrele nopții, sau, poate și din simplul motiv de a se lăuda a doua zi cu propria-i vitejie și pentru a fabula asupra a ceea ce a văzut, căci lăudăroșenia (soră bună cu inventivitatea) stă mână-n mână cu imaginația infantilă. Sigur că Eminescu a fost și el încercat – întocmai ca poetul din Lancrăm, *mut ca o lebădă* – de acel *cutremur, ce-l încerci în copilărie, ca și mai târziu, când calci prin prejma ultimului hotar...*⁸⁸

În ultima vreme a fost formulat principiul că orice operă de artă este un întreg închis în sine și că nu poate fi înțeleasă decât din ea însăși. Cunoașterea unui autor nu poate fi de nici un ajutor pentru o receptare adecvată. Idealul – așa s-a afirmat în cele din urmă – ar fi o istorie a literaturii „fără nume de autori”⁸⁹. Numai că lumea noastră ar fi nespus mai goală și mai săracă dacă în afară de *Hamlet* și de *Regele Lear*, în afară de *Divina Commedia*, în afară de *Werther* și de *Faust*, n-ar exista și figurile autorilor: Shakespeare, Dante, Goethe. Și aflăm, cu o ciudat de profundă satisfacție, că [...] Homer este din nou Homer, că a trăit și că poate continua să trăiască pentru noi.⁹⁰ În felul acesta, ralierea la cele susținute de Wolfgang Kayser devine obiectivă, așa cum devine o convingere afirmația aceluiași când spune că *sesizarea justă a unei opere depinde foarte des de cunoașterea autorului ei*⁹¹. Goethe spunea că toate operele lui sunt crâmpoie ale unei mari spovedanii.

Faptul este analizat de Eugen Simion în *Întoarcerea autorului*: fără puțință de tăgadă, teoriile cad în fața unor cazuri de acest fel⁹²; existența omului care scrie mai înseamnă încă ceva, că omul nu trebuie lăsat la infinit în fața porților închise ale operei (ale propriei opere, n.n.). Din când în când acest mare exilat trebuie să fie acceptat în țara imaginară pe care a creat-o⁹³, pentru că opera se lipește stâns de viață⁹⁴. Citându-l pe același autor, se poate spune că literatura poate anula o viață sau îi poate da o mare dimensiune⁹⁵. În acest caz,

că viața lui Eminescu a căpătat dimensiuni urieșești datorită operei sale: urmărindu-i universul, îl urmărim implicit pe autorul ei.

Așadar, copilul năzdrăvan, care citea cocoțat pe casă și care prevestea ploile cu grindină, începe, după ce-și însușește toate tainele ungherelor curții, să râvnească la ceea ce se ascundea împrejurul ei, căci nimic nu-l rodea mai mult pe acest mic Napoleon al curții decât cucerirea pământului depărtării (atunci infinite) cu halou de munte. Nimeni nu-l mai putea opri, nici biciul tatălui, nici vorba *dulcii mame*; atracția senzațiilor necunoscute, dar pândite și râvnite în egală măsură, era irezistibilă. Cum s-o poată ocoli când i-a fost predestinată, când a lui era toată lumea și când taina codrilor de-aramă îi dădea fiori, iar instinctul îl mâna la dezlegarea misterului, căci nimic nu e mai de nestăvilit decât instinctul de a nu-ți stăvili curiozitatea. Ce taine o fi ascunzând pădurea care-și *bate frunza lin*⁹⁶? Cum o fi arătând zâna cea bună despre care se spune că ar apărea noaptea pe lună plină, în *luminiș de lângă baltă*, unde saltă *trestia înaltă*⁹⁷?

La început, se bănuiește că raidurile înspre lac și pădure le făcea însoțit de Ilie, fratele mai apropiat vârstei sale. Desigur, ele au fost o vreme joacă nevinovată de copii în escapade diurne, când amândoi uitau că trebuie să se întoarcă acasă, când nu le era foame o zi întreagă și când numai apusul soarelui îi întorcea hămesiți înapoi spre a primi dojana mamei, bucuroasă și ea că au ajuns totuși înaintea soțului. Căci acesta judeca „vinovățiile” copiilor după vanitățile lumești, punându-le în aceeași cumpănă și sancționându-le cu aceeași asprime.

Căminarul, om crescut în spiritul *Bibliei* și al tradiției, ocupat ziua întreagă cu moșia sau cu treburi în împrejurimi, îi trata pe copii cum își trata și slugile atunci când greșeau; biciul le rezolva pe toate; în mintea lui, copilul trebuie să urmeze exemplul tatălui care, din tinerețe, s-a descurcat cum a putut, luptând singur și răzbind în viață. Numai că Eminovici uita – sau nu mai apuca – să spună mai nimic din toate acestea, căci

nu mai prididea la atâtea la câte se înhămasse, comportându-se ca și cum copiii ar fi trebuit să știe toate, întocmai ca atunci când i-ar fi avut martori la tot ce-a fost peste zi. Aceștia își vedeau în continuare de șotiile lor, apărați de înțelepciunea mamei care avea grijă să-și ia răspunderea pentru aproape toate năzbâtiile pe care le ticluiau. Era vremea când făceau *din coji de nucă car cu boi* și înhămau la el *culbeci bătrâni cu coarne*, când Ilie îl citea *pe Robinson* și i-l povestea cum numai copiii știu să povestească între ei, pe când Mihai zidea *turnul – Vavilon/ Din cărți de joc*⁹⁸; era vremea când bunul Ilie, blond, cu ochii albaștri, *Pe cuptorul uns cu humă [...]* *Zugrăvise c-un cărbune un clapon și un purcel,/ Cu codița ca un sfredel și cu fuse-n loc de labă/ Cum i se ședea mai bine purcelușului de treabă*.⁹⁹

Și dacă prin joc, măcar și din instinct, copiii îi imită pe oamenii maturi – *Ce idee ne facem la opt ani despre o bătlălie; imaginația e atunci fantastică iar imaginile pe care le trasează sunt imense. Nici o experiență rece nu vine să-i reducă contururile*¹⁰⁰, precum spunea Stendhal –, este greu de surprins atmosfera senină, îngerească prin care trec doi copii când își povestesc unul altuia; cu auzul numai și numai la ce spune celălalt, dereticând din automatism cine știe ce interior de *Vavilon*, copilul ia aminte fără pic de invidie la tot ce se spune. Atunci el, *Ca paseri ce zboară,/ Trece peste nemărginirea timpului/ Unde păsări ca el se-ntrec în cântări*¹⁰¹. Comunicarea este absolută, iar imaginația copilului, virgină prin definiție, își croiește lumi nebănuite de nici o minte matură; poate că și de aceea mamele își înțeleg mai bine copiii, nu numai pentru că sunt făptură din făptura lor, dar și pentru că sensibilitatea lor aduce adesea cu cea a micului imaginativ curat ca lacrima. Cert este că era în continuare vremea când cei doi frați făceau imagine bătlăii cu broaștele din *insula cea verde [...]* *Și pe șură ne primblam/ Peste stuf și paie/ Și pe munți ne-n-chipuam/ Cu fiece bătaie/ Mărșileam alături// Și pe cap*

*mi se împla/ Casca de hârtie./ O batistă într-un băț,/ Steag de bălăie./ Cântam: Trararah!*¹⁰²

Era vremea pe care și-o va aminti când îi citea Creangă *Amintirile* sale, la bojdeuca din mahalaua ieșeană a Țicăului. *Eu? Mai este inima-mi/ Din copilărie?*¹⁰³ Nu-i va rămâne în gândul maturității decât amintirea vie, amestecată cu cenușa de peste viață, depusă, vrând-nevrând, pe retina ochiului matur, iar din oftatul acesta – **versul**, singurul care îi mai leagă pe cei doi prin fire atât de fine, de curate și de strălucitoare, încât nimeni n-a știut să le deslușească până acum misterul. Miracolul urzelii lor (al firelor), când mii de săbii le taie de-a lungul vieții, chiar și fără motiv, nici poetul însuși nu-l deslușește. *Omul*, constată poetul francez Max Jacob, *își pierde în fiecare clipă sentimentele umane și expresia lor. Poezia i le restituie.*¹⁰⁴ Sigur e că, în unii din noi, copilul nu moare niciodată, iar aleșilor le mai este dată o ureche în plus pentru a auzi clopoțelul argintiu al acelor vremi aurite care trebuie primite ca atare: *Ah! îmi împlă adesea prin gând/ O cântare veche./ Parcă-mi țiue-aiurind/ Dulce în ureche:/ Lume, lume și iar lume!*¹⁰⁵

Ce simțăminte va fi trăit Mihai, fugar peste noapte în codrii Baisei, nu se va ști

niciodată. Se poate intui doar că viața sa afectivă și-a croit de la începuturi alte cărări, cu lăcașuri vii și labirintice, lăcașuri originare (și originale deopotrivă) ce închideau în ele taine pe care numai lumina tinereții le-ar mai putea restitui. Și în cea mai mare parte, numai lui. Și nici lui pe toate, căci poveștile, de spus se pot spune și mai târziu, dar de trăit nu-ți este dat decât o singură dată să le trăiești. Și le trăiești doar în deplin acord cu vârsta edenică a copilăriei.

Copilul Mihai a trăit pe viu aceste taine, care erau ale naturii ipoteștine, ridicând-o apoi la rang de natură-mamă. Mulțumit peste măsură de ceea ce se întâmplă cu sine, plin de fiorurile *freamătului lin care trecea din ram în ram*, de felurile miresmelor adormitoare (la propriu și la figurat), *Astfel eu nopți întregi am mas,/ Blând îngânat de-al valurilor glas*¹⁰⁶. Misterele nopții cad asupra copilului cum cădeau aievea, dar și în vis, florile de tei, *rânduri, rânduri*, numai că încețoșate până la semitrezie sau chiar până la semihalucinație; culcat în fâneața sălbatecă, copilul, *un rai de basme vede printre pleoape[...]* iar *Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii* părea că aude *venind în cete cerbi!*¹⁰⁷.

NOTE

79 Idem, *Opere VI*, ed. cit., p. 328.

80 Eugen Simion, *Întoarcerea autorului*, ed. cit., p. 200.

81 Mihai Eminescu, *Opere VII*, ed. cit., p. 186.

82 Idem, *Opere III*, București, Fundația Regele Mihai I, 1944, p. 142.

83 *Ibidem*, p. 143.

84 Idem, *Opere I*, ed. cit., p. 69.

85 *Ibidem*.

86 Idem, *Opere VI*, ed. cit., p. 66.

87 Idem, *Opere VII*, ed. cit., p. 314.

88 Lucian Blaga, *Elogiul satului românesc*, loc. cit., p. 7.

89 Wolfgang Kayser, *Opera literară, O introducere în știința literaturii*, Traducere și note de H.R. Radian, Cuvânt înainte de Mihai Pop, București, Editura Univers, 1979, p. 61.

90 *Ibidem*.

91 *Ibidem*.

92 Eugen Simion, *op. cit.*, ed. cit., p. 56.

93 *Ibidem*, p. 56-57.

94 *Ibidem*, p. 69.

95 *Ibidem*, p. 182.

96 Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 206.

97 *Ibidem*, p. 215.

98 Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 74.

99 Idem, *Opere VI*, ed. cit., p. 45.

100 Apud Jean-Pierre Richard, *Literatură și senzație*, Traducere de Alexandru George, București, Editura Univers, 1980, p. 47.

101 Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 459.

102 *Ibidem*, p. 76.

103 *Ibidem*.

104 Apud Ion Biberi, *op. cit.*, p. 319.

105 Mihai Eminescu, *Opere IV*, ed. cit., p. 76.

106 *Ibidem*, p. 354.

107 *Ibidem*.

Junimea Moldovei de Nord, o săgeată în timp (9) ***(Structură, colaboratori, program, particularități, mentor)***

dr. Lucia Olaru Nenati

Ca atare, nu credem că e lipsită de temei presupunerea că anume această orientare temerară, avangardistă pentru acel timp și loc, (dar și în sine, ținând cont de atitudinea opiniei publice generale față de Macedonski) îl va fi costat izolarea de restul colectivului redacțional. Numărul mai conține și **un poem al său personal**, intitulat *Bestia*, din care publică doar un fragment, continuarea sa fiind publicată în numărul următor, drept care le vom comenta împreună. Ultimul articol intitulat *Cum se distrug scriitorii*, e o recenzie a unei cărți de Emanoil Bucuța, *Florile inimii*, "care ne arată încă un poet român, nemulțumit de vechile clișee și care dibuie cărarea cea nouă", pe care-l "socotim printre marile speranțe ale viitorului". Tocmai de aceea își îngăduie să-i critice unele nerealizări, subliniind cu umor fin, dar neajunzător destule dintre scăderi: versuri neinspirate, cacofonii, îmbinări cu efecte hilare, evident nescontate de autor, ades izvorâte din căutarea obstinată a rimei, ce devin astfel artificiale, conchizând în final, în evidentă prelungire demonstrativă a articolului precedent că "în poezie, ideea și simțirea singure trebuie să fie stăpâne iar cuvântul rob."

Considerând că a scris fără părtinire despre cartea lui Bucuța - iar exemple citate o demonstrează convingător - el critică

o altă recenzie a lui Emil Isac (inspectorul teatrelor din Ardeal) la aceeași carte, pentru contradicție în idei și pentru elogiile exagerate aduse tânărului poet ("solul unei literaturi românești care va deschide drumul poezilor noștri în antologiile europene..." etc.) contrazise flagrant prin exemplele culese neinspirat și chiar producătoare de irepresibilă ilaritate precum acestea: "Gura ta cu grase buci / O deschizi în chip și feluri/ Când la buze ai clăbuci/ Când bărbia-ți e-n tigheluri" (!), conchizând că o asemenea recenzie nu poate decât să compromită, să distrugă un scriitor, susținându-și astfel afirmația din titlu. În *Notele* care urmează, el exemplifică și mai convingător această aserțiune prin referirea la același Emil Isac, care scrisese despre Bucuța că "stă deasupra întregii generații de poeți de azi " și apoi despre Blaga că "stă deasupra întregii generații de poeți români din Ardeal". Ironia lui Iordăchescu semnalează salutar și sagace discrepanța acestor afirmații: "De unde reiese că dl. Blaga este în artă un fel de aghiotant al dlui Bucuța. Tot e ceva! (...) Ne face impresia că unele foi trimit la tipar, din eroare, coșul redacției."

Deși coordonatorul *Junimii Moldovei de Nord* spera să continue editarea revistei, el își făcuse încă de la sfârșitul numărului anterior (ultimul pe anul I de apariție) un bilanț al primului - și, din

păcate - ultimului ei an integral de apariție. Aici, după grațitudinea exprimată la adresa celor care "din părinți s-au obișnuit să arunce un dinar în talerul artei", sprijinind astfel cultura, el trece în revistă rezultatele acestui an de apariție. Astfel, își asumă pe bună dreptate meritul de-a fi putut da literaturii române pe Tiberiu Crudu (care aici și-a publicat fragmente din viitoarea carte remarcabilă *De pe la noi, ce-a fost odată*), "un sănătos talent și demn urmaș al lui Creangă", precum și pe poetul George Voevidca, de-a fi "reușit să arunce la o parte țărâna patimii oarbe a calomniei care întuncase gloria lui Macedonski, cel mai desăvârșit artist din generația lui Eminescu (nota bene!), cizelator de versuri divine, plin de cugetare și simțire; de-a fi reușit "să strecoare un strop măcar din binefăcătoarea ploaie sufletească în fiecare sat din ținutul Botoșanilor", conchizând că, fie și pentru atât, entuziasmul tinerilor "cu ochi strălucitori" care au inițiat revista n-a fost în zadar.

Dar numerele apărute la Botoșani nu formează exclusiv colecția acestei reviste atât de interesante. Ultimul număr al acestei colecții este unul cu totul special și într-adevăr intruvabil astăzi: singurul exemplar (depistat de noi) al acestuia se găsește numai la Biblioteca Academiei din București în cadrul colecției donate acelei instituții de Constantin Iordăchescu și dovedește justetea precauției sale de-a-i asigura el însuși punerea la adăpost. Acest număr nu mai poartă titlul lung de până atunci ci se numește simplu *Junimea*, având ca subtitlu: "Revistă pentru literatură și artă", editată de Societatea academică "Junimea" din Cernăuți. Și caseta redacțională diferă de cele ale numerelor anterioare. Acum numele celor ce formează corpul redacțional sunt două și limpede scrise: George Voevidca și Constantin Iordăchescu. Așadar, Iordăchescu nu mai este singur ci și-a găsit un tovarăș de drum în persoana poetului cernăuțean; deci cei doi tineri literați de care ne ocupăm în mod deosebit în paginile acestei lucrări, încercând

să demonstrăm faptul că între cota lor valorică și recunoașterea acesteia este o discrepanță neobișnuită în istoria literară, se asociază hotărât, disociindu-se de ceilalți colaboratori, din motive pe care suprafața sobră a paginii tipărite nu le lasă vederii clare, ci doar suntelegerii și pornesc împreună la drum într-un alt oraș decât până acum, în efervescentul Cernăuți.

Riscăm presupunerea că toată această deturnare a cursului de până atunci al revistei este în conexiune cu afișarea unui atașament prea intens față de personalitatea lui Macedonski, acesta nefiind probabil de natură a fi receptat și agreat cu prea mult entuziasm într-o arie aflată încă în atmosfera preponderent poporanistă și semănătoristă, vizibilă, așa cum am relevat, de la debutul publicației. O dovadă ce pare a proba această aserțiune este publicarea în fruntea numărului cernăuțean al revistei a unui scurt autograf macedonskian urmat de un text al poetului intitulat *Mustrări postume către o generație neînțelegătoare*. Autograful lui Macedonski, fotocopiat cu scrisul său de mână conține următoarea frază: "Nu m-am dus în străinătate ca să mă răsbun, ci ca să impun acolo numele țării noastre. Așa au urmat Heliade, Alexandri, Bolintineanu și, în urmă de tot, Xenopol. A.M. "

Textul tipărit al *Mustrărilor...* este scurt, de 24 de rânduri pe două coloane și conține un fel de avertisment la adresa înjurătorilor și defăimătorilor care l-au numit *Fantomă* și căroră ar putea să le apară într-o zi ca "fântoma versului frumos, a limbii dusă, în mare parte de mine, la punctul pe care l-a atins, a povețelor bune și a simțirilor nobile ce se sting treptat în jurul tuturilor". Avertizându-i asupra posibilitelor regrete târzii, Macedonski își definește apoi meritele esențiale ale vieții sale, acelea de-a fi "stat neclintit la datorie", de-a fi lăsat în urma sa "petecele de frumos smulse neantului", de-a fi făcut să strălucească numele lui "atât în literatura franceză cât și în cea italiană" și mai ales, de-a fi fost animat mereu de "dragostea de țară (...) pentru cinstea numelui românesc și (de)

vitejia cu care m-am luptat cu omul și cu viața – cu acești doi monștri cumpliți care nu m-au învins, nu mi-au știrbit personalitatea, nu mi-au frânt caracterul, nu mi-au secat simțirea și mi-au lăsat nedomolită setea de a alerga și acum și oricând, tot numai spre Meka, spre sfânta cetate a idealului.”

Așadar, o profesiune de credință formulată solemn sub incidența sfârșitului iminent și purtând limpede o tentă testamentară, de necrolog și autodefinire, în beneficiul imaginii postume, singura de la care chinuitul poet mai spera să primească reparația morală și axiologică îndelung refuzată în timpul vieții, drept care a suferit acut, ani în șir, fără alinare. Acesta este, deci, textul pe care Iordăchescu, sprijinit acum de multprețuitul Voevidca, îl pune în fruntea noului număr și deci a noii serii (spera el!) cernăuțene a revistei cu titlul simplificat, adoptând, așadar, o atitudine de apărare cavalească, temerară și, oricum, prematură în epocă, a omului și operei lui Macedonski și prin asta, a cauzelor înalte a marilor valori nerăsplătite. Spiritul acesta îl anima și-l motiva în continuare, chiar dacă deja începuse să resimtă consecințele aspre ale acestui donquijotism, fiind, se pare, izolat de companionii săi și trebuind a lua calea exilului cernăuțean spre a continua să-și editeze revista.

Prin urmare, dezinteresare totală, lipsă acută de pragmatism, înfruntare vitează a reacțiilor de mentalitate, slujire a cauzelor ideale, pe atunci fără prea mari șanse de câștig sau măcar de impunere în conștiința publică, asumare a inconfortului și a condiției de outsider, din conștiința sa de vizionar, de “alergător de cursă lungă” și, într-un anume fel, de răzvrătit față de o lume care tolera răul în lașitatea ei comodă.

O confirmare certă a acestei atitudini autoasumate o aflăm în continuare chiar din titlul articolului următor, intitulat elocvent chiar...*Răzvrățiții*, semnat cu numele întreg: Constantin Iordăchescu. E și acesta un fel de profesiune de credință a semnatarului, o asumare a acestei identități, indirect, doar

prin atitudinea de atașament, de consimțământ față de acești, de fapt, eroi romantici de tip byronian care sunt, după el, “providența societăților omenești” care “tărăsc pe căile progresului mulțimile inconștiente”. Ceea ce-i mână înainte nu e numai propria lor voință ci, nota bene!, “puteri mai presus decât dâșii îi aruncă asupra întocmirilor prezentului, când acestea s-au învechit și trebuie să moară” (s.n.)

Consecințele, asumate, ale acestui fel de-a fi sunt aspre în contemporaneitate: ”oameni ai viitorului, ei sunt străini între conviețuitorii lor; expulzați de la ospățul vieții ca incomozi”, acest soi de oameni capătă în viziunea autorului un portret metaforic de cavaleri medievali: ”veșnic în armură de luptă, dau și primesc lovituri”. Dar răsplata lor are o înaltă aură de idealitate asumată cu dureros orgoliu al singularizării prin neînțelegere, dar și printr-o conștiință a identității lor speciale, superioare: ”dar în calvarul lor este ceva sublim. E atât de frumos să te simți erou și pionier al altor vremi!”. Iar acest destin al eroismului neînțeles de către contemporani al personalităților de avangardă este exemplificat (cum altfel?) prin invocarea celor două efigii, devenite deja obsedante pentru ziaristul botoșnean, Eminescu și Macedonski, punându-le din nou alături, în ciuda disjunției notorii dintre ei și, mai ales, a opunerii lor de către opinia publică de atunci. În fraza sa, Iordăchescu nu-i opune pe aceștia, unul altuia, ci pe amândoi împreună, contemporaneității neînțelegătoare și opace căreia îi creionează metaforic un concis portret sagace: “Cât de liniștit își rumegau fânul cel de toate zilele divinitățile contemporane, pe când Eminescu se stinge în mizerie! Și cum mai mârâie și azi bulldogii literari în fața gloriei crescânde a celui ce-a scris *Noaptea de mai* !”.

Așadar, pentru vizionarul de la Botoșani, cei doi mari poeți, stăteau de pe atunci alături pe panoplia cu figuri excepționale, cum se va recunoaște mult mai târziu. Răsplata calvarului existențial este

pe măsura suferinței, înalt compensatorie: “marii răsvrațiți vor trăi în milioane de suflete, nemuritori”. De la altitudinea acestui orizont al genialității exemplare, privirea coboară încărcată de dezamăgire asupra peisajului dezolant al prezentului, a cărui descriere capătă, volens-nolens, accente de pamflet și satiră eminesciană; “carul lui Apollon s-a nămolit din nou”, “cizmarii poeziei trag versurile la calup, iar Hamleții noștri gândesc în ritm de Chindie și Bătută (...) aceleași tipare mâncate de rugină (...), cugetarea a ajuns o piele de toval, pe care geniile cu plete și lavalieră o ciuntesc după voie, ori o cârpesc cu petece, dacă nu le vine la măsură” ori, mai ales, surprinderea unei secvențe a vieții literare ce avea să-și dovedească perenitatea până în zilele noastre: “La fiecare răspântie stă o bisericuță și fiecare își slăvește idolii de lut, iar fumul de tămâie te înneacă.” În fraza sa, Iordăchescu nu-i opune pe aceștia, unul altuia, ci pe amândoi împreună, contemporaneității neînțelegătoare și opace căreia îi creionează metaforic un concis portret sagace:

În vizorul pamfletistului ajunge apoi o altă temă predilectă, aceea a metropolei bucureștene producătoare pe scară industrială de false valori impuse prin mijloace dubioase, tablou descris cu pana muștată în venin: “Tovărășii oculte sau negustorești au găsit teren de propagandă și câștig în domeniul artelor. Sindicate perfect organizate întru pomparea tuturor beneficiilor materiale și morale pe care le poate produce titlul de scriitor român, au ridicat dreptul de-a avea talent tuturor celor ce n-au condicuță (...), cotizația plătită la zi și domiciliul în cutare cafenea bucureșteană.” Dar cel mai mult îi stârnește –vizionar! - indignarea cupiditatea profitorilor și politicianismul celor ce “fac prin ministere cură de îngrășare la ugerul bugetului” și “care-și înșeală muza cu bucătăreasa de rând, Politică”. Aceștia sunt “fricoși în satiră și fatal mărginiți în vederi,

spre a nu-și jigni tovarășii sau oculta care-i plătește.”

După acest tablou vitriolant urmează și elementele de contrast pe care literatul botoșănean le opune ca alternativă, ca într-un adevărat manifest avant la lettre al localismului creator, pe care, dacă l-ar fi cunoscut, Al. Dima l-ar fi citat cu certitudine în argumentarea făcută acestui concept. “Prin întregire ne-am alipit centre cu o cultură mai veche, în provincii zac energii vulcanice”, nu numai “pe malul Dâmboviței e creierul națiunii, singurul autorizat să aibă talent și să cugete pentru toți Românii”; “pretutindeni în țară se citește, se gândește, se scrie. Și este o tinerime pe care n-a corupt-o nici banul, nici setea de căpătuială și nici gloria câștigată ieftin”. Pe aceștia îi numește el acum răsvrațiți și lor li se adresează cu aceste îndemnuri rostite profetic: “Ridicați-vă și clădiți altare! (...) Să nu vă orbească banul nimănui; nici o lovitură să nu vă descurajeze; nici o laudă să nu vă încânte.” Urmează punerea în ramă a calității celei mai apreciate de Iordăchescu în toată acțiunea lui: “Cel mai scump bun și toată mândria să vă fie *personalitatea* (subliniere C.I.). Cine o pierde e pierdut pentru artă.” Pe cei dotați astfel, îi încurajează asigurându-i că valoarea lor se va clasa de la sine, mai curând sau mai târziu, chiar fără compromisuri și invers, în lipsa valorii reale, “oricât de geniali v-ar declara amicii, tot praf se va alege din efemera voastră glorie.” Dar îi și avertizează asupra riscurilor unei atitudini: “În drumul vostru necruțător, multe veți călca pe coadă. Veți fi lătrați, murdăriți, atacați! Napoleonii condeiului cu bicornul de hârtie și spadă de șindrilă vor turba în notițe întortochiate, stupide.” Nimic din toate astea și altele încă nu trebuie să stea, după părerea lui Iordăchescu, în calea răsvrațiților sublimi pentru marele, imperiosul motiv că “timpul e prea de tot prețios spre a-l cheltui, (...) fiecare clipă ce vine e o etapă a unor posibilități infinite!” Așadar, un articol cu tentă de program a ceea ce spera

Iordăchescu să fie o nouă etapă în viața publicației sale.

Două poeme de George Voevidca, *Boemul* și *Cântec de trubadur*, mai destind cu sensibilitatea lor lirică, luminoasă, deja lesne recognoscibilă, arcul tensiunii încordate a acestui număr deosebit al *Junimii*. La aceasta contribuie și un pastel cu reverberații psihologice semnat de C. Ionescu Olt.

Principalul realizator al revistei, C. Iordăchescu, revine în pagini, de astă dată cu un articol de critică literară, intitulat *Revolte și Răstigniri* și cu subtitlul *Poezii de A.Dominic*. Acest text e un nou prilej de reiterare a concepțiilor sale despre natura poeziei pe care, servindu-se de un vers eminescian exemplificator - "voluptuos joc de icoane" -, o consideră a fi definită cu precădere prin "imagini plastice și armonie". Această concepție ce aparține de domeniul **teoriei literare** în care s-a exersat nu rareori Iordăchescu (mai ales după contactul catalizator cu poetica macedonskiană!), este aprofundată astfel: "Dacă uneori simpla înșirare de imagini, în vorbe aspre,

bolovănoase, cari jignesc auzul, poate fermeca anumite firi antimuzicale, în orice caz armonia verbală, fără calități plastice, nu poate fi poezie", neuitând și aici să mai arunce o săgeată la adresa "recenzenților de ocazie (...) pătimași și lipsiți cu totul de busolă artistică."

Preambulul acesta teoretic servește unei exemplificări concrete, aplicarea la poezia lui A.Dominic, căreia îi conferă un diagnostic pe care-l considerăm a fi aplicabil și propriilor sale poeme, după cum vom demonstra ulterior: "discursuri ritmate mai totdeauna bine și rimate aproximativ" din care, "îțânesc adeseori fulgerări de aleasă poezie". Referindu-se la "materialul de predilecție al dlui Dominic", el face un inventar al temelor frecventate de poetul comentat: "visuri moarte, singurătăți dezolate, nădejdi înmormântate, mândria suferințelor și infinitul...o, infinitul mai ales!", spre a accede la concluzia că "aceste noțiuni pur intelectuale, spuse abil, dau efecte frumoase, dar ele scad valoarea unor versuri cari voiesc să fie poetice."

Mărturisiri din întuneric(22)

Gheorghe Bâgu

Într-o zi la penitenciarul Pitești, într-o celulă cu fereastra întredeschisă, s-a

strecurat printre gratii, o pisică venită de pe acoperiș. Știu că a fost prinsă, ruptă în bucăți și mâncată în întregime. Tot atunci Bobu Ion, colegul meu de clasă și-a mâncat opincile, iar alții și-au ros curelele.

Lihniți de foame și cu burta lipită de șira spinării erau și cei care călătoreau pe dubă 7-8 zile până ajungeau la traseul Canalului. În timpul călătoriei, hrana rece, pentru 24 de ore consta din doi cartofi și un sfert de pâine sau din două cepe și 250 grame de pâine. Când ajungeau la canal cădeau zdrobiți de oboseală și de foame și erau capabili de fapte incredibile.

Într-o zi prietenul Roșu mi-a arătat doi deținuți care prin luna iunie fuseseră pedepsiți cu carceră pentru faptul că intraseră în gropile de la WC și luaseră

resturi din pachete cu alimente depreciate și aruncate acolo, pe care apoi le-au spălat și mâncat. Iată cum s-a întâmplat. Deținuții de drept comun au avut voie să primească pachete. Fiind vară, și fiind foarte cald, multe alimente sau stricat și au fost aruncate la WC. Cei arătați de Roșu își confecționaseră un fel de scărițe, intrau în gropile de la closete și alegeau alimente: fripturi cu viermi, cașcaval împuțit, ouă stricate, salamuri cleioase ... tot ce li se părea că poate fi spălat, curățat și mâncat.

La un moment dat s-a admis, pentru scurtă vreme, ca o parte din deținuții politici și frontieriștii să scrie acasă și să primească un pachet cu alimente de cel mult 5 kg. Au început să sosească vagoane de pachete care erau foarte greu de distribuit, deoarece fiecare pachet trebuia controlat cu multă atenție să nu se strecoare scrisori sau alte bunuri nepermise, fapt pentru care s-a și sistat acest favor. Era o muncă care practic nu se reușea să fie dusă la bun sfârșit. În perioada aceasta, primește și Milică Gherasim un pachet, în care pe lângă altele, erau și 10 ouă fierte care se spărseseră, se alteraseră și răspândeau un miros insuportabil. Milică a strâmbat nasul, a pus ouăle într-o hârtie și s-a îndreptat către WC.

- Unde te duci? L-a întrebat moș Petrescu Mihai, fost cizmar în București.

- Să le arunc, că miros îngrozitor. S-au stricat. Miros de-ți taie nasul.

- Nu le arunca. Mie îmi plac tare mult ouăle și te rog, fă-ți pomană și dă-mi-le mie, că-s tare flămând.

- N-o să le poți mânca. Dacă le mănânci, mori.

- Le mănânc și n-am nici pe dracul, numai dă-mi-le.

I le-a dat. Și moș Petrescu a luat ouăle ce miroseau de trăsneau și, cam în jumătate de oră, le-a înghițit pe toate cu o bucățică de pâine. Dormea la al cincilea pat de mine. Credeam că o să asistăm în seara aceea la ceva foarte neplăcut, la moartea unui prieten mai bătrân și foarte simpatic, a celui care întotdeauna aluneca de pe lădiță și dormea pe jos, în noroi sau pe zăpadă. Moșul s-a

închinat și s-a culcat. A doua zi s-a sculat, și-a băut ceaiul și a plecat cu noi la lucru. Seara, după ce am isprăvit munca, ne-am încolonat, iar șeful gărzii ne-a numărat, dar la număr unul era mai puțin. Ne-am gândit că unul dintre noi a evadat și așteptam pedeapsa. Dacă reușea unul să fugă, întreaga brigadă, împreună cu garda care ne păzea, erau aspru pedepsiți: garda condamnată și introdusă în rând cu deținuții, noi, toți, bătuți până la sânge și aruncați în carcere. Ne-am uitat în stânga, ne-am uitat în dreapta și am constatat că lipsea Petrescu. Ne-am întors pe același drum pe unde munciserăm și pe unde ne odihniserăm și l-am găsit într-o groapă, tânguindu-se și văitându-se că-l doare inima.

La Poarta Albă, o coloană de muncă, era organizată în brigăzi de câte 100 de oameni, conduse de câte un brigadier, iar zece brigăzi erau conduse de un brigadier șef și întreaga colonie asculta de primul brigadier. Acesta din urmă avea puteri nelimitate. El tăia și spânzura.

Pe când eram și eu acolo, prim brigadier era Stănciugel. Un monstru din toate punctele de vedere. Înalt, spătos, ciolănos, negru, cu maxilarele puternic dezvoltate, cu părul pe barbă ca peria și cu ochii tulburi. Veșnic mânios, gata de bătaie, umbla îmbrăcat în zeghe și pe cap purta o bonetă pe care și vara și iarna o trăgea până peste urechi.

Eu, de câte ori aveam ocazia, bine camuflat în mijlocul deținuților care așteptau la poartă numărătoarea, îl studiam pe primul brigadier. Toate brigăzile defilau prin fața lui și raportau numărul celor apți de muncă și obiectivul muncii. Câteodată primul brigadier era îngâmfat, plin de sine și plin de răutate. Altădată era abătut, taciturn, sobru morocănos, supărat și sătul de viață. Avea o condamnare de 25 de ani muncă silnică pentru crimă premeditată cu jaf. Hotărârile și dispozițiile lui erau absurde și naive. Mult m-am întrebat cum a ajuns acest cretin prim brigadier?

În fiecare sâmbătă dimineața, la poarta pe unde ieșeam la lucru, se consuma o adevărată tragedie. Șefii brigadierii în frunte

cu primul brigadier Stănciugel, îmbrăcați în zeghe și cu ciomege în mână, îi omorau în bătaie pe nenorociții care credeau în „sâmbеле mântuitoare”. Sâmbătarii nu voiau să iasă la lucru sâmbăta și pentru a-i convinge foloseau parul, sau îi legau ciorchine de tractoare și-i târau la muncă. Mulți dintre ei au murit. Sâmbătarii n-au cedat. Ei n-au lucrat sâmbăta niciodată.

Într-o zi a fost adus un lot de 200 de oameni de la închisoarea din Aiud. Brigadierul șef de serviciu a luat în primire lotul, l-a încolonat pe rânduri de câte cinci, apoi l-a prezentat lui Stănciugel. Acesta a dat ordin noilor veniți să se culce. Toți s-au culcat cu excepția unui căpitan de aviație pe nume Rabela.

- De ce nu te culci, băiețașule?

- Dumneata ești tot un deținut, cine-ți dă voie să-ți bați joc de noi?

În apropiere ardeau într-un cuptor blocuri de calcar pentru var. Stănciugel a chemat doi brigadieri șefi și le-a ordonat să-l arunce pe Rabela în cuptor. Brigadierii au executat ordinul iar fostul căpitan de aviație a ars de viu. Așa a mai rămas încă o familie îndoliată, încă o văduvă și alți copii orfani. Ei îl vor aștepta toată viața să se întoarcă și pentru ei fiecare oră va fi mult, fiecare zi le va părea o eternitate. De ce nu vine? Oare când o să vină? Oare ce a greșit? De ce l-au închis? Ei nu vor ști că cel mai drag lor a pierit fiindcă n-a executat ordinul lui Stănciugel, ordinul absurd al unui criminal, al unei brute fără conștiință, al unui scelerat.

Câte crime ca acestea o mai fi făcut Stănciugel nu cunosc, însă știu că el a fost descoperit și anchetat. La Poarta Albă, după cum am mai spus, exista o colonie de muncă organizată bine, cu bucătării și brutărie, un spălător, o infirmerie cu cabinet dentar, teatru, precum și o baracă pentru recalitranti și barăci familiale pentru cei buni. Aici, Jean Ionescu a organizat o orchestră de 100 de persoane și tot aici exista cea mai mare fanfară. Teatrul, dacă-mi amintesc bine, era condus de Mircea Șepilici și avea actori de la Timișoara, Cluj, București și Iași. La serbarea care s-a ținut la

7 Noiembrie 1950, am recitat și eu poezia „În jurul unui divorț” de Topîrceanu. Tot aici apăreau fel de fel de scamatori. Am văzut pe unul care înghițea lame de bărbierit! Am cunoscut pe altul, de la „cocori”, care a construit un xilofon din doage de butoi. Când îl bătea, răsună toată colonia.

Un alt deținut a construit din două butoaie de tablă un fel de mașină de curățat cartofi. Mașina funcționa electric și scăpa de corvoadă. Atunci când eram în schimbul de noapte și rămâneam ziua în colonie să ne odihnim, cel mai greu lucru și de nesuportat era când ne sculau din somn și ne obligau să curățăm cartofi. Pideam aproape toată ziua cu această ocupație, iar noaptea nu mai eram buni de muncă. Când a apărut mașina, am fost salvați. Am scăpat de coșmarul cartofilor.

Era în noiembrie, începuse frigul. Răcisem și mă durea o măsea. Era o durere surdă și enervantă. Nu-mi găseam locul. După câteva zile de suferință mi-am luat inima-n dinți și am plecat la cabinetul dentar. M-a văzut un medic și mi-a recomandat să o extrag.

- Pe viu?

- Numai așa.

M-am așezat pe un scaun, a venit un deținut care m-a ținut de cap și medicul cu un clește cam ruginit a tras de măsea și mi-a scos-o. Am răsuflat în voie. Mi-am clătit gura cu apă sărată și am plecat la dormitor.

A doua zi am ieșit la lucru. Căzuse brumă groasă și deodată m-a cuprins dorul de casă și de ai mei. Am lăsat lucrul, m-am sprijinit în lopată și am început să privesc câmpiile vestejite, peste care vântul rostogolea ciulinii. Totul era nostalgic. Mă gândeam cu emoție la casa părintească și la livada care se întindea până la malul Jijiei ... Mă vedeam la vârsta copilăriei când toamna târziu, după ce soarele ștergea bruma de pe cărări, o luam încet, și singur, până în apropierea apei. Aici așteptam ore întregi să vină stolul de sticleți și să se așeze pe măcieșii de lângă gardul viu al lui madam Scriba. Când își făceau apariția și se lăsau

gălăgioși, rămâneam extaziat. Nemișcat și extaziat priveam la acele mirifice ființe atât de frumos pictate în culori magice, în roșu de rubin, stropite cu galben de polen și estompate cu violet de crepuscul. Nu pot reda clipele de feerie pe care le-am trăit pe malul Jijiei, care curgea, domol, printre sălciiile desfrunzite, ducând cu ea parcă și bucuriile copilăriei mele. Și atunci mă rugam: Doamne, îndură-te și scapă-mă din ghearele nelegiuite ale hoților și lepădăturilor. Mă întrebam ce fac ai mei acasă, cum o fi timpul în nordul Moldovei, ce face Didina? Dacă mai trăiește și ... iar apărea mama care îmi spunea: „Trăiește, măi băiete și toate trec, toate se uită”.

Câmpia era neagră și îngropată într-o pâclă tremurândă și rece. Se apropia iarna... Fusesse mai greu la Jilava și Văcărești, acum eram îmbrăcat, sătul și munceam în aer liber. Mă obișnuisem cu munca la Poarta

Albă. Dar vorba proverbului: „Unde-i bine, nu-i de mine”.

Într-o seară, brigadierul ne citește ordinul comandantului: „Pentru abateri de la disciplina în muncă deținuții Iancu, Benedict, Bâgu Gheorghe și Murgoci E de la brigada 14 sunt mutați disciplinar pentru o lună de zile la una din brigăzile de la kilometrul 31”.

- Domnule brigadier, de când lucrez eu cu dumneavoastră, am dat dovadă măcar o singură dată de nesupunere sau de alte acte necugetate? Pentru care motiv sunt pedepsit? Am avut vreo abateri? Vă rog să mă ajutați.

- Măi Bâgule, n-am nici o putere, la fel s-au plâns și Iancu și Murgoci dar fără nici un rezultat. Degeaba.

Istoria Liceului”Mihai Eminescu” Botoșani (2)

Mihai Matei

Capitolul I

Pagini de istorie

Dezvoltarea României în a doua jumătate a secolului al XIX lea și începutul secolului al XX lea a fost favorizată de un șir de evenimente importante care au produs prefaceri adânci în structura economică, socială, politică și culturală a țării. Formarea statului național român, marile reforme îndeplinite în vremea lui Cuza, prințul străin și regimul politic întemeiat pe Constituția din 1866, cucerirea independenței de stat, transformarea țării în regat, au făcut ca România să-și decidă singură soarta în istorie.

Păstrând linia de continuitate cu perioada anterioară, procesele și fenomenele istorice își accelerează cademța, interdependențele se diversifică și se multiplică, legăturile cu lumea din afară,

integrarea în circuitul economic, în viața politică și în spiritul european și universal devine mai dinamică și mai complexă, cu implicații adânci și durabile.⁵

Procesul de modernizare și de consolidare a sistemului politic instituțional în România, acceptarea ideii de reformă sau înnoire s-a făcut greu, aceasta și pentru că monopolizarea vieții politice de către conservatori și liberali, cei dintâi reprezentând în general interesele marii proprietăți, ceilalți ale proprietarilor mici și ale burgheziei, nu au lăsat prea mult spațiu pentru manifestarea și altor forțe politice.⁶

Încurajarea industriei naționale, construcția de căi ferate, înființarea sistemului de credit etc. au fost însoțite de măsuri importante pentru înfăptuirea

instituțiilor publice, o atenție aparte acordându-se învățământului și culturii. Astfel, la câțiva ani după cucerirea Independenței, Parlamentul a dezbatut și aprobat „Legea pentru înființarea de edificii și construcțiuni publice”, în mai 1882, lege publicată în Monitorul Oficial nr.128 din 30 mai - 11 iunie 1882. Prevederile acestei legi au fost dezvoltate și actualizate prin „Legea pentru construirea școlilor secundare și a instituțiilor de cultură”, dezbătută în Parlamentul României în anul 1886. În lista celor 30 de obiective ce urmau a se realiza figura și Liceul de băieți din Botoșani.

În dezbaterile pe marginea legii, ministrul I. C. Brătianu sublinia necesitatea unei instrucțiuni cât mai întinse „pentru a ridica națiunea noastră în rândul celor mai tari, mai luminate și mai producătoare”..... „eu cred că, suntem o națiune a cărei inimă este mult mai civilizată decât a multor altora, pentru aceasta, spune el, ne trebuiesc localuri de școli, cărți, învățători și toate celelalte lucruri”⁷

Orașul Botoșani a constituit, o bună perioadă de timp, nucleul în jurul căruia a gravitat întreaga viață economică a Moldovei de Nord. Afirmarea vieții economice a fost legată inițial de comerțul de tranzit. Pe piața botoșăneană se desfășeau un număr mare de articole de proveniență străină destinate să satisfacă cele mai rafinate gusturi ale unei populații urbane de mijloc și vârf. Un călător străin descriind iarmarocul din 1763 de la Botoșani arată că „se aduceau aici pentru cumpărători foarte luxoși, marfă engelzească, franțuzească, stofe turcești” etc.

În ultimul patrar al secolului al XIX-lea, Botoșanii întrețin relații comerciale cu firme și piețe din Germania, Austro-Ungaria, Anglia, Belgia, Elveția, Olanda, Italia etc. De altfel, iarmarocul de la Botoșani este dintre cele mai vizitate din întreaga Moldovă”⁸

Prima statistică modernă efectuată după unirea principatelor – la 1859 în Moldova și 1861 în Muntenia-Oltenia, coroborată cu datele recensământului austro-

ungar din 1869 pentru provinciile de peste munți, arată ca Botoșanii ocupau locul al patrulea între toate orașele țării, depășit fiind doar de București, cu 121 de mii de locuitori, Iași, cu 68.745 locuitori, Arad, cu aproape 28 de mii locuitori, el având 27.147 locuitori. Acesată situație se menține până pe la 1870, când orașul Botoșani ajunge la 39.941 locuitori, fiind întrecut de București, Iași și Galați.⁹

Situația economică bună, explică de ce orașul Botoșani a fost printre primele centre urbane ale țării cu inițiative edilitare care urmăreau modernizarea sa. Astfel, pe la 1820, încep să se construiască „pavaje”, pe la 1828, se instalează primele apeducte, cu o mare cișmea centrală; încep preocupări pentru iluminatul orașului, primele felinare cu lumânări de seu, la 1832, și lămpi cu ulei, pe la 1845; captarea și aducția apei potabile de la Bucecea, canalizarea și iluminatul electric fiind efectuate între 1900-1910.¹⁰

Elev la Școala Marchian, Nicolae Iorga își amintește cu căldură și nostalgie de colegi, casele, grădinile și parcurile orașului, în termeni inegalabili, în lucrarea *O viață de om așa cum a fost*”¹¹

Rudolf Bergner, călător german din Leipzig, a vizitat Botoșanii, se pare, în 1887 venind cu trenul de la Iași. Orașul i s-a parut deosebit de curat, cu toate că era foarte întins. A observat două părți: partea centrală și apoi suburbiile. Trecând prin partea vestică în Mahalaua Vrăbierilor, a văzut mari conace boierești cu cerdace minunate și încăperi mari, decorate luxos. Pe câteva străzi locuiau numai oameni bogați, moșierii și arendașii. Venirea unui comișel în oraș a produs o agitație deosebită. A admirat costumele populare și în special femeile frumoase, îmbrăcate cu toalete pariziene, ce se plimbau pe aleile parcului însoțite de cavaleri și ofițeri eleganți.¹²

De la aspectele orientale pe care le mai păstra încă pe la începutul secolului al XIX-lea cu dughene rânduie de-o parte și de alta a ulițelor comerciale, având deasupra streșini extrem de largi, care apărau mărfurile de soare și de ploaie, cu mari

hanuri și ratoșe, având grajduri pentru cai de schimb, cu puține case de piatră cu etaj, orașul se înfrumusețează în câteva decenii, ajungând în pragul secolului XX să fie unul din cele mai frumoase ale țării, cu palate boierești înconjurate de parcuri, întreținute de florari aduși de peste granițe, cu frumoase edificii publice, un somptuos teatru și cu liceu și școală secundară de fete.¹³

Din păcate, incendiile repetate care au devastat orașul, în special partea sa centrală, ultimul în 1887, au făcut să dispară multe edificii din prima jumătate a secolului al XIX-lea.¹⁴

Paralel cu dezvoltarea economică, urbanistică, orașul Botoșani cunoaște și o intensă viață spirituală. În locul vechii Școli domnești din 1759 apar treptat mai multe școli publice, din care cea dintâi la 1832. În 1859 se înființează un gimnaziu de băieți, devenit în anul 1868 liceu și apoi, în 1887 se înființează și prima școală secundară de fete.¹⁵

O premieră importantă pentru favorizarea accesului la învățătură a reprezentat-o Legea din 1863, prin care învățământul primar a devenit obligatoriu și gratuit. Ea fixa cadrul organizatoric și de dezvoltare pentru cele trei trepte ale învățământului: primar, secundar și superior. Populația școlară a început de acum să crească, dar condițiile obiective ale dezvoltării social-economice, un anumit imobilism și o oarecare inerție la nivelul mentalităților au determinat menținerea unui procent însemnat de analfabeți.

În opera de modernizare a sistemului de învățământ din România, un rol important l-a jucat matematicianul, astronomul și pedagogul Spiru C. Haret, cel care a îndeplinit de mai multe ori funcția de ministru al instrucțiunii publice. Prin activitatea sa, el a reorganizat, pe baze moderne, învățământul de toate gradele și a inițiat prima acțiune culturală și politică de proporții a învățătorimii din mediul sătesc.¹⁶ În continuarea acestor evoluții un pas înainte s-a mai făcut și în 1893, când Parlamentul votează un proiect de lege propus de Take

Ionescu: legea aceasta dădea un caracter practic învățământului. Câțiva ani mai târziu, Petru Poni înființa și el primele grădinițe în mediul rural și a manifestat preocupări pentru îmbunătățirea programelor școlare care pregăteau viitorii învățători.¹⁷

Evoluția învățământului pentru fete din județul Botoșani

În lucrarea „Învățământul românesc în date” se arată că în anul 1834 se înființează prima școală de fete din Moldova, la Iași, iar în București în 1852, sub numele “Pensionatul de fete domnesc”.¹⁸ În 1858, în decembrie, își deschide porțile Școala primară de fete din Botoșani.¹⁹ Până acum băieții și fetele oamenilor ce puteau susține bănește educația lor erau înscriși și urmau pensioane și alte instituții de educație. Pensioanele au funcționat din prima jumătate a secolului al XIX-lea și până la reforma din 1948.

Pensioanele erau rentabile de vreme ce numărul lor a crescut ajungând la 23.²⁰ În Pensionul George și Profira Olivari, ce s-a deschis prin decret al cărmuirii, în iunie 1840, pentru un număr de 18 băieți și 19 fete se predau în limbile română, franceză, germană și greacă. Pensioanele Frederich și Olimpia Gros, cu opt cadre, erau în 1846 unul de cuconași și unul de duduși.²¹ A mai funcționat Pensionul de domnișoare Amelia Zelinska înființat în 1858 ce avea, în anul 1877-1878 un număr de 23 eleve. Acest pension a funcționat peste 30 de ani. Pensionatul de domnișoare Amalia Zelinska a luat ființă în 1863, cu 12 eleve interne, iar Pensionatul Sofia Glovask a fost fondat în 1866, având curs primar cu patru clase și secundar – cu două clase. Pensionul mixt Cazimir Goilav a luat ființă în 1871 având cursuri primare și o clasă de curs secundar, la care predau doi profesori și două institutoare.²² Menționăm și existența Liceului de domnișoare Esmeralda Șeptilici,

înființat, se pare, în 1882 și care a funcționat numai până în 1885. După o situație realizată de Ștefan Ciubotaru, în secolul al XIX-lea, în orașul Botoșani, au funcționat

următoarele școli particulare de fete (în situație sunt și cele de băieți și cinci despre care nu se știe dacă erau de băieți, de fete ori mixte). Acestea sunt:

Nr. curent	Numele și prenumele fondatorului	Anul fondării	Observații
1	Profira Olivari	1840	
2	Frederich și Olimpia Gros	1842	
3	Amalia Zelinska	1858	
4	Amalia Zelinska	1863	
5	Amalia Cârnescu	1863	
6	Sofia Glovaska	1866	
7	D. G. Mironescu	1870	
8	Esmeralda Șeptilici	1882	Desființat în 1885
9	? Miclescu	1885	
10	? Soculski	1897	

Din examinarea atestatului pentru „Dumneaei Duduca Emilia Binder” din Pensionul George și Pulheria Olivari, se observă că obiectele de studiu erau: religia, limba română, limba franceză, limba germană, istoria, geografia, aritmetica și cusături²³ de asemenea, în pension se studia și clavicinul, dansul și deprinderea prevederilor codului manierele elegante.

Elevii erau fii și fiice de boieri din oraș și de la sate, copii de preoți, funcționari, comercianți etc. Aceste instituții de învățământ particular erau inspectate periodic de organe aparținând Comitetului școlar aducându-se „laude și recunoștință” pentru cei care lucrau bine sau consemnându-se lipsurile ce le aveau în pregătirea lor profesorii controlați. Aceștia erau de naționalitate română, franceză,

germană, italiană, poloneză și maghiară. Era urmarea caracterului deschis al societății românești din veacul al XIX-lea când Principatele mai întâi, România mai apoi, au fost transformate în țări de imigranți, fenomen generalizat în epoca formării statului național modern. Zeci de mii de bulgari, greci, albanezi au ajuns din supuși otomani cetățeni români. După 1834 a început și valul imigrării poloneze și evreiești în Moldova, iar odată cu venirea principelui Carol de Hohenzollern, țara „s-a umplut” de tehnocrați austrieci, germani, transilvăneni, francezi, de folos noilor instituții, economiei și lor înșiși.²⁴

Subliniind ideea dezvoltării învățământului pentru fete, menționăm faptul că, în anul școlar 1881-1882, din cele 18 școli nou-înființate în județul Botoșani,

patru erau de acest fel respectiv la Dumbrăveni, Siminicea, Agafton și Curtești. Pentru anul școlar 1886-1887 documentele vremii atestă faptul că, din 90 de școli ce funcționau 68 erau mixte și 11 erau de fete.²⁵ După cum se vede, treptat se lărgeste simțitor accesul fetelor în școli, înregistrându-se și unele progrese în ce privește baza materială; s-au construit localuri de școli, cunoscute azi sub numele de “școli tip Haret”, s-au asigurat cu material didactic și li s-au repartizat pământ pentru loturi experimentale.

Învățământul primar urban pentru fete din Botoșani începe cu anul 1860 când a luat ființă Școala primară de fete Nr.1, iar din 1869 Școala primară de fete Nr. 2.²⁶ Tot în acest an este menționată și o școală mixtă în „Cărmidăriei” care are însă o existență efemeră.

Școala primară de fete Nr. 3 a luat ființă în 1886 (după o tentativă eșuată în 1872), când s-a desființat Școala de băieți Nr. 4, pe motiv că sunt prea multe școli de băieți și prea puține pentru fete. Unitatea a început să funcționeze cu 43 eleve înscrise în clasa I, directoare fiind Cleopatra Cumanu (căsătorită Ioanițiu) absolventă a Școlii centrale din Iași.²⁷

Și la Dorohoi, prima școală de fete ia ființă în anul 1860 și a funcționat în condiții precare până în 1893, când s-a dat în folosință un local nou corespunzător (în 1890 a funcționat într-o casă donată de căminarul Dimitrie Vârgolici; drept recunoștință școala i-a preluat numele²⁸).

Gimnaziul din Dorohoi ce-și începe cursurile la 10 septembrie 1879 are în anul școlar 1883-1884 o clasă mixtă; de aceea a apărut și un atelier de croitorie; în anul următor însă ministerul interzice funcționarea unei astfel de clase.²⁹

În acea vreme numărul copiilor rămași în afara școlii era deosebit de mare, motive, se înțelege, erau destule, mai ales în mediul țăranesc. În anul 1897-1898 au fost recenzați 18897 copii de școală, fiind înscrși numai 6397 și frecventând doar 3427 elevi. În ce privește școlarizarea

fetelor, este de remarcat faptul că, în 1894 au fost recenzate 11332 și au fost înscrise să urmeze cursurile doar 1762, adică 15%, și le-au urmat mai puțin de jumătate. Tocmai de aceea, analfabetismul în rândul persoanelor feminine era atunci foarte ridicat.³⁰

Multe din școlile particulare de fete s-au desființat cu timpul rămânând, pe la 1885, doar Pensionul Glovaska, o școală armenească de fete și Liceul de domnișoare al doamnei Șeptilici. De aceea, mai mulți intelectuali din Botoșani, îndeosebi profesori, dar și mulți orășeni, dintre care se disting Gheorghe M. Dimitriu, profesor, Constantin Gh. Savinescu, director al Liceului „A. T. Laurian” și membru în Consiliul Județean s-au străduit să înființeze o școală secundară de fete în care să li se dea acestora o educație mai temeinică.³¹ Trecuseră 28 de ani de la înființarea gimnaziului de băieți, gimnaziu devenit liceu; sosise vremea înființării unei școli unde elementul femeiesc să aibă puțină cultivării într-o instituție de stat organizată.³²

Învățământul secundar de fete din orașul Botoșani ia ființă într-o vreme când în România se purtau ample dezbateri asupra reformelor economice, sociale și politice; în plan ideatic se discuta despre „elita socială” și izvoarele social-intelectuale ale acesteia, despre suveranitatea națională și drepturile democratice, iar în acest context, despre o viață social-politică întemeiată pe moralitate și ordine, toate fiind strâns legate, condiționate determinant, cum demonstra Spiru Haret, de instruirea tinerele generații, de dezvoltarea învățământului românesc și a culturii naționale.³³

Argumente pentru înființarea unei școli secundare de fete în Botoșani erau: puternica afirmare a Liceului de băieți, prestigioșii profesori care lucrau în această unitate, influența lor în spiritualitatea urbei, faptele încărcate de eroism ale unor absolvenți în războiul pentru cucerirea Independenței³⁴, inaugurarea cu fast, la 3 septembrie 1885 a „Palatului” cum spunea Nicolae Iorga, construit pentru liceu, în

prezența ministrului D. A. Strudza și a secretarului general Spiru C. Haret, a prefectului, primarului, încununarea acestor fapte cu atribuirea, prin ordin al ministrului și Înalt Decret Regal, la 25 octombrie 1885, a numelui unui ilustru cărturar care își

adusese o contribuție importantă la modernizarea învățământului românesc, A. T. Laurian, aceste fapte nu puteau să nu ducă și la ideea înființării unei instituții similare pentru fete în Botoșani.³⁵

NOTE

¹ Sunt și alte monografii locale, precum Gheorghe Grigoraș „Școala Normală” Șendriceni, Editura Litera, București, 1978, Constantin Cojocariu, „Dascăli și elevi”, Editura Quadrat Botoșani, 1996, Gheorghe Severincu, „Învățământul Agroindustrial Botoșani, Editura Axa, Botoșani, 2000, Aristide Zub, „Din istoria școlilor și bisericilor din comuna Vârful Câmpului, Editura Grafik Art, Botoșani, 2005, Mihai Vieru, Maria Zaiț, El. Rujinski, „Liceul de matematică-fizică Dorohoi – file de monografie”, Tipografia Suceava, 1979, I. Mihai, S. Nistorică, I. Onofrei, „Istoria Liceului «A.T. Laurian», Editura Axa, Botoșani, 1999 etc. Multe unități de renume din țară au volume scoase și la 50 de ani, altele au scos fie anual, fie la o anumită dată, anuare, au editat și unele reviste ce consemnează viața științifică și literară din liceu. Toate acestea se constituie mereu în documente de mare valoare pentru viitor (n.n. – M.M.)

² „Viața Botoșanilor”, an II, nr. 20, 1 – 7 februarie 2001, art. Pentru o istorie a Liceului „Mihai Eminescu”

³ Vezi Istoria gândirii sociale și filozofice în România, Editura Academiei RSR, București, 1960; Ștefan Bârsănescu, Istoria pedagogiei, Editura Didactic și Pedagogică, București, 1972; Colecția Revista de Pedagogie, organ al Institutului de Cercetări Pedagogice, Colecția Revistei Generale a Învățământului, fondator Spiru C. Haret etc.

⁴ „Viața Botoșanilor”, an I, nr. 10, din 11 – 12 noiembrie 2000 (prof. Paul Ungureanu realizează un interesant interviu cu profesoara Ileana Turușancu)

⁵ Gheorghe Platon Istoria modernă a României, Iași, 1982, pag. 3

⁶ Vlad Georgescu Istoria românilor de la origini și până în zilele noastre, Editura Humanitas, București, 1992, pag. 166

⁷ Ion Agrigoroaie și Gheorghe Iacob, Istoria Liceului internat C. Negruzzi din Iași, Editura Polirom, 1995, pag. 14

⁸ Artur Gorovei, Monografia orașului Botoșani, Fălticeni, 1926, pag. 53

⁹ Victor Tufescu, Tradiții și perspective în dezvoltarea municipiului Botoșani, în vol. „Botoșani-Istorie și contemporaneitate”, București, pag. 13

¹⁰ Victor Tufescu, Județul Botoșani, în Colecția județele patriei, Editura Academiei R.S.R., București, 1977, pag. 92; vezi și Șt. Ciubotaru, Caleidoscop botoșănean, Editura Gee, 1995, pag. 202

¹¹ Nicolae Iorga, O viață de om așa cum a fost, Editura Minerva, București, 1984, pag. 25

¹² Ștefan Ciubotaru, op. cit., pag. 13; vezi și Șt. Ciubotaru Pagini culturale botoșănene (1802-1944), Editura Gee, Botoșani, 1994, pag. 132

¹³ Victor Tufescu, op. cit., pag. 13

¹⁴ Artur Gorovei, op. cit., pag. 168

¹⁵ I. Mihai, S. Nistorică, I. Onofrei, Istoria Liceului „A.T. Laurian” Editura Axa, Botoșani 1999, pag. 97

¹⁶ Aurelian Bondrea, Perenitatea unei moșteniri, Editura Fundația „România de mâine”, București 1998, pag. 5

¹⁷ Idem, pag. 17

¹⁸ M. Bordeianu și P. Midcovschi, Învățământul românesc în date, Editura Junimea, Iași, 1979, pag. 112

¹⁹ Idem, op. cit., pag. 177

²⁰ Șt. Ciubotaru, Monografia orașului Botoșani, pag. 18

²¹ Idem, pag. 19

²² Ștefan Ciubotaru, op. cit. pag. 20

²³ Artur Gorovei, op. cit. pag. 373; vezi și Nicolae Iorga, Istoria învățământului românesc, Editura Casei Școalelor, București, 1928, pag. 324

²⁴ Ștefan Ciubotaru, Pagini din istoria învățământului botoșănean, Editura Litera, București, 1987, pag. 68

²⁵ Idem, pag. 58

²⁶ Liceul de matematică-fizică Dorohoi – File de monografie 1879-1979, Tipografia Suceava, 1979 (studiul profesorului Gheorghe Amarandei), pag. 6

²⁷ Idem pag. 8

²⁸ Ștefan Ciubotaru, op. cit. pag. 64

²⁹ Liceul de matematică-fizică Dorohoi, op. cit., pag. 8

³⁰ Ștefan Ciubotaru, op. cit., pag. 64

³¹ Constantin Gh. Savinescu a fost numit profesor de științele naturii, în 1862, la Liceul de băieți, apoi este director la „A. T. Laurian”, între anii 1875 și, cu unele întreruperi, până în 1888. Familia Savinescu a înnobilit rândurile intelectualității botosănene, el devenind repede „omul devotat al școlii și cetățeanul cu vază al acestui oraș”, cum afirmă N. Răutu. Înființarea Externatului secundar de fete se datorește în mare măsură lui, care deținea funcția de membru în comitetul permanent al Consiliului general județean (n.n. – Mihai Matei)

³² Tiberiu Crudu, *Botoșanii în 1932*, schiță monografică, Liga Culturală, secția Botoșani pag. 164

³³ Aurelian Bondrea, *op.cit.*, pag. 17

³⁴ Nicolae Iorga, *op.cit.*, pag. 90

³⁵ Arhivele Naționale, Filiala Botoșani, Fond Prefectura județului, Dosar nr.10, fila 2

Insigna Societății de Vânătoare “MOLDA” a vânătorilor din județul Botoșani

Mihai C.V. Cornaci

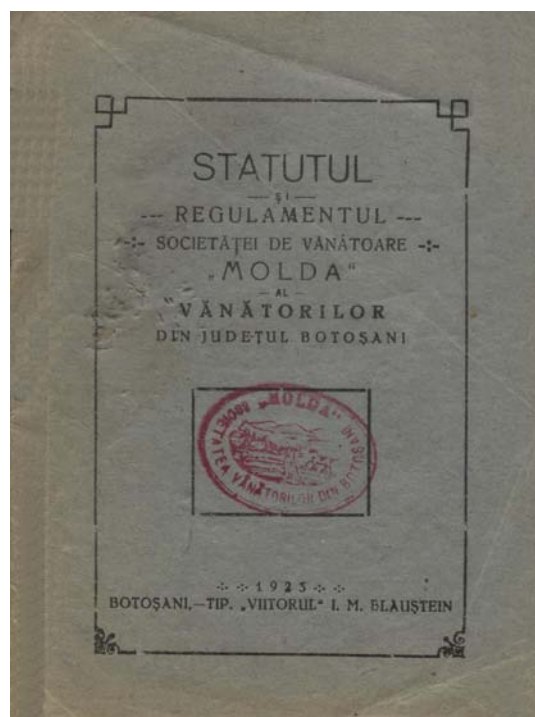
Societatea “Molda” a vânătorilor din județul Botoșani a fost autorizată în baza art. 71 și 72 din Legea pentru protecția vânatului și a Decretului Ministrului 46453/1923 prin Ordinul nr. 85406/10.11.1923.¹

Înființată în scop strict vânătoresc, cu durată nelimitată, a avut reședința în orașul Botoșani, str. Sf. Spiridon nr. 4. Statutul, regulamentul și Consiliul de administrație s-au votat de adunarea generală la data de 20 iulie 1923.

Ministerul Agriculturii și Domeniilor a recunoscut această societate pentru funcționare prin D.M. nr. 94999/1923, semnat de ministrul Săulescu.² În următorii doi ani activitatea Societății a fost prosperă iar numărul membrilor a crescut de la

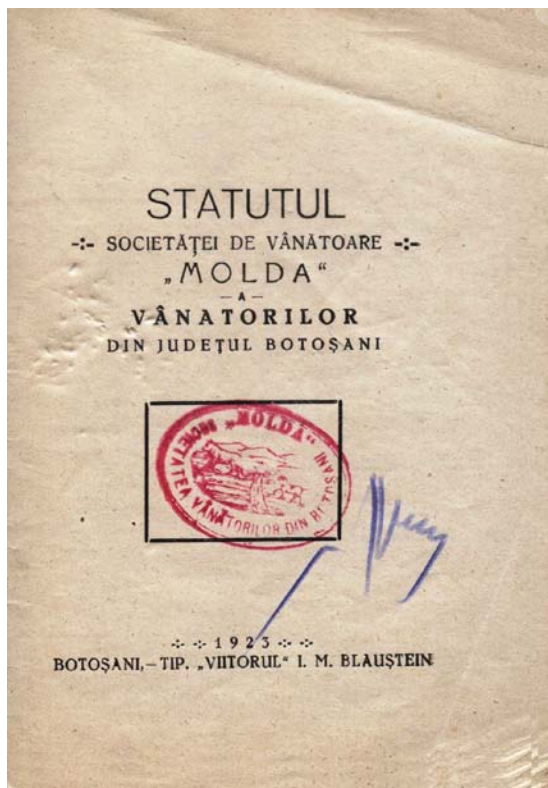
aproximativ 30 la înființare, la peste 1000 membri în anul 1925.³

Fiind încălcată o prevedere statutară (art. 4 din Statut), Consiliul de Administrație a luat hotărârea de a restrânge numărul membrilor prin excludere invocând diferite motive nelegale. Cei excluși au adresat o reclamație⁴ prefectului în care își arătau nemulțumirea față de motivele pentru care au fost excluși, precum și hotărârea lor prin care au înființat o altă Societate de vânătoare cu denumirea “Mistrețul”⁵ și care a fost deja aprobată de Ministerul Agriculturii și Domeniilor cu nr. 33230/1926.

Și în această situație, petiționarilor nu li se eliberau permise de către noul inspector de vânătoare cpt. D. Condrea... “și o să ne desfacă de câini și arme, că numai dânsul și cei din anturaj să poată vâna”.

Rezoluția Prefectului: “Întru-cât petiționarii ne-au prezentat acte în regulă cerute de lege și regulament, biroul respectiv al vânătoarei va elibera permisele de vânătoare”.

În perioada următoare Societatea “Molda” arendează⁶ terenuri în: Tg. Ștefănești, com. Bălușeni, com. Vorona (cu prelungire pe 5 ani până la 1 august 1936), com Dângeni (cu prelungire pe 5 ani până la 1 august 1936).

Dragostea (gustul) pentru vânătoare a căpătat amploare încât după înființarea Societății “Mistrețul” alte⁷ societăți au fost înființate, unele dintre ele având o perioadă mai scurtă de existență:

- “Jderul” din com. Deleni cu 20 membri;
- “Prutul” din com. Tg. Ștefănești cu 20 membri;

- “Turturica” din com. Todireni;
- “Țâncușa” din com. Coșula.

În Procesul Verbal din 25 septembrie 1926⁸ se arată că membri ai Societății de Vânătoare “Vulturul” din comuna Coșula, jud. Botoșani, au fost convocați în adunarea generală pentru constituirea și alegerea Consiliului de Administrație. În componența biroului a fost ales ca președinte Victor Leontescu, secretari D. Cernescu și D. Gh. Vasiliuță. Din cei 19 membri ai Consiliului de Administrație făceau parte și Gh. N. Chelaru, Constantin Ailincăi, Iordache Cornaci, ultimul fiind rudă cu semnatarul acestor rânduri.

În perioada de afirmare și prosperitate Consiliul de administrație al Societății “Molda” a hotărât ca printre alte însemne specifice vânătoarești, să editeze o insignă care să-i reprezinte cât mai fidel.

Realizată la o firmă de specialitate, prin presare la cald, insigna evidențiază talentul realizatorului anonim (artistului ?) al sculei de presare (a părții active).

În câmpul central, într-un cerc (neuniform) generat de rază 8 mm, cu adâncimea de 1 mm, este redat în excizie din profil capul legendarei “Molda” al descălecătorului Dragoș.

În partea superioară, un scut timbrat redă sugestiv frunza de trifoi cu patru foi, flancat de frunze de stejar.

La exergă, pe o bandă circulară de 2,8 mm este redată în excizie legenda: “soc. vânat. MOLDA / BOTOȘANI”

Întreaga compoziție face corp comun cu suportul, un trofeu de cerb carpatin (cervus elaphus), cea mai mare specie cinegetică dintre mamiferele din fauna României. Tirajul insignei cu dimensiunile de 31 x 33 mm, a fost argintat și a fost oferită probabil contracost membrilor societății.

Acul special de prindere, în poziție verticală are un segment inclus în masa insignei, prin așezarea lui în cuib, în timpul presării.

Se poate aprecia că este una dintre cele mai frumoase insigne românești la tema

“Vânătoare”, iar în insignografia botoșăneană mai reținută numeric și calitativ comparativ cu realizările altor județe, se

detașează în mod evident față de celelalte realizări ale domeniului.

NOTE

¹ Statutul și Regulamentul Societății de Vânătoare “Molda” al Vânătorilor din județul Botoșani. p. 3.

² Arh. St, Botoșani, fond Prefectura Județului Botoșani. Dosar nr. 30/1926, f. 23.

³ Art. 4 din Statut (“Numărul membrilor în tot cuprinsul județului nu va trece peste 100 persoane”).

⁴ Arh. St, Botoșani, fond Prefectura Județului Botoșani. Dosar nr. 30 f. 5, intrare nr. 18001/30.07.1926.

⁵ Arh. St, Botoșani, fond Prefectura Județului Botoșani. Dosar nr. 5/1926, f. 1-4.

⁶ Arh. St, Botoșani, fond Prefectura Județului Botoșani. Dosar nr. 4/1931, f. 7, 27, 28, 30.

⁷ Arh. St, Botoșani, fond Prefectura Județului Botoșani. Dosar nr. 4/1931, f. 15, 18.

⁸ Arh. St, Botoșani, fond Prefectura Județului Botoșani. Dosar nr. 5/1926, f. 71.

PATRIMONIUL IMOBIL

Ansamblul urban medieval Botoșani (34)

dr. Eugenia Greceanu

PROPUNERI*

76. Str. Ștefan Luchian nr. 11 – *Casa Iacobanu*, eclectism clasicizant, detalii Seccesion, construită circa 1900.

77. Str. Ștefan Luchian nr. 15 – *Casa Neculau*, eclectism clasicizant.

78. Str. Ștefan Luchian nr. 18 – *Școala israelită*, arhitectură de forme naționale, circa 1910.

79. Str. Ștefan Luchian nr. 19 – *Școala Enacovici*, 1924 – 1925, eclectism clasicizant cu reminescente baroce.

80. Str. Ștefan Luchian nr. 28 – *Casa Costiner*, eclectism cu elemente clasiciste (Empire), circa 1860.

81. Str. Ștefan Luchian nr. 29 – *Vechea Bancă Națională*, eclectism clasicizant de factură renașcentistă, ante 1900 (lipsă gard).

82. Str. Ștefan Luchian nr. 31 – *Casa Max – Clubul comercianților*, arhitectură eclectică cu nuanțe Secession, circa 1910.

83. Str. Ștefan Luchian nr. 37 – *Cofetăria Dumitriu*, arhitectură eclectică cu reminescente baroce, circa 1910.

84. Str. Ștefan Luchian nr. 39 – *Casă*, arhitectură romantică, circa 1850.

85. Str. N. Grigorescu nr. 2 – *Casa Simion*, arhitectură populară, casă cu beci, elemente clasiciste (pilaștri), șarpantă și streășină originare; probabil 1800.

86. Str. N. Grigorescu nr. 10 – *Casa Teodoru*, arhitectură populară cu detalii clasiciste (chenare cu denticuli), tindă cu geamlâc.

87. Str. Miorița nr. 3 – *Han*, circa 1800, arhitectură clasicistă cu elemente Empire.

88. Str. Miorița nr. 5 – *Dughene cu locuință*, circa 1850, front cu arcaturi.

89. Str. Miorița nr. 12 – *Casa Aritionovici*, circa 1850, arhitectură romantică.

90. Str. Miorița nr. 18 – *Casele Goilav*, ante 1900, eclectism clasicizant.
91. Calea Națională nr. 28 – *Uzina electrică*, arhitectură industrială de factură romantică, proiect Anghel Saligny.
92. Calea Națională nr. 140 – *Casă*, arhitectură romantică cu modernatură neo-gotică.
93. Calea Națională nr. 148 – *Casa Moscovici*, ante 1872, refacere post 1888, arhitectură eclectică de factură baroc palladian.
94. Calea Națională nr. 209-211 – *Dughene cu locuință*, front cu arcaturi.
95. Calea Națională nr. 223 – *Dughene cu locuință*, front cu arcaturi.
96. Calea Națională nr. 224 – *Teatrul Petrache Cristea*, mai multe case ante 1800, unificate ca program; în 1860, amenajarea la etaj a primului teatru din Botoșani; arhitectură romantică.
97. Calea Națională nr. 225 – 231 – *Casa Morii*, patru case ante 1850, unificate prin decorul fațadei, arhitectură romantică.
98. Calea Națională nr. 234 – *Casa Bolfosu*, circa 1800, clasicism moldovenesc.
99. Calea Națională nr. 236 – *Casă*, arhitectură populară, pridvor, șarpantă originală.
100. Calea Națională nr. 238 – *Casă*, eclectism clasicizant.
101. Calea Națională nr. 239 – *Casă*, eclectism clasicizant, circa 1900.
102. Calea Națională nr. 243 – *Casă*, eclectism clasicizant, circa 1900.
103. Calea Națională nr. 255 – 257 – *Dughene cu locuință*, trei case ante 1800, unificate arhitectural circa 1850, transformări post 1888, arhitectură romantică.
104. Calea Națională nr. 267 – *Casă*, post 1888, eclectism de școală franceză cu decor interior Secession, curte cu arhitectură tradițională.
105. Calea Națională nr. 268 – *Casă*, arhitectură populară, tindă cu pridvor.
106. Calea Națională nr. 269 – *Dughene cu locuință*, P+2, arhitectură romantică, circa 1860, pivnițe medievale.
107. Calea Națională nr. 271 – *Dughene cu locuință*, fază medievală, cu reparații și transformări post 1888; arhitectură eclectică de factură renașcentistă.
108. Calea Națională nr. 273 – *Dughene cu locuință*, fază medievală, cu reparații și transformări post 1888; eclectism clasicizant.
109. Calea Națională nr. 275 – *Dughene cu locuință*, pivniță și parter boltit sec. al XVIII-lea, transformări circa 1800, clasicism moldovenesc-.
110. Calea Națională nr. 333 – *Dughene cu locuință*, pivniță și parter boltit sec. al XVIII-lea, nivelele superioare 1868, arhitectură romantică.
111. Calea Națională nr. 335 – *Dughene cu locuință*, pivniță și parter ante 1800, nivelele superioare circa 1860, arhitectură romantică, reparații 1890.
112. Calea Națională nr. 355 – *Dugheană cu locuință*, tip medieval cu „sandramă”, sec. al XVIII-lea.
113. Calea Națională nr. 403 – *Casă*, arhitectură populară, acoperiș original, tindă pe o latură.
114. Str. Nucilor nr. 117 – *Casă*, arhitectură populară, tindă pe două laturi, acoperiș de tip transilvănean, cu pinion.
115. Str. A. Panu nr. 2 – *Casă*, pivniță de sec. XVIII, boltită; parter refăcut circa 1800, clasicism moldovenesc.
116. Str. A. Panu – *Hala de carne și hala de pește*, 1910, program comercial cu arhitectură eclectică.
117. Str. A. Panu nr. 7 – *Casă*, arhitectură populară, pridvor cu arcade pe coloane de lemn, beci boltit în leagăn, ante 1800.

118. Str. Armeană(Armeană) nr. 2 – *Casa Falinschi*, beci înalt boltit, locuința cu pridvor bogat decorat, arhitectură medievală, sec. al XVIII-lea.
119. Str. Armeană(Armeană) nr. 19 – *Casa Costeschi*, arhitectură populară, tindă cu geamlâc.
120. Str. Armeană(Armeană) nr. 66 – *Casa Ibrăileanu*, sec. al XVIII-lea, beci înalt boltit, locuința cu pridvor bogat decorat, arhitectură medievală.
121. Str. Armeană (Armeană) nr. 68 – *Casa Maximovici*, sec. al XVIII-lea, beci boltit, pridvor și tindă pe două laturi cu bogată sculptură, transformări remediabile 1970, arhitectură medievală.
122. Str. Armeană (Armeană) nr. 70 – *Casa Chiriac*, sec. al XVIII-lea, reparații 1933 (remediabile), beci înalt boltit, locuință cu pridvor, arhitectură medievală.
123. Str. Pod de piatră nr. 9 – *Casă*, sec. al XVIII-lea, tindă pe trei laturi, arhitectură populară.
124. Str. Pușkin nr. 2 – *Casa Garabet Ciomac*, 1892, eclectism de tradiție clasicistă.
125. Str. Pușkin nr. 4 – *Casa Missir*, circa 1890, eclectism clasicizant.
126. Str. Pușkin nr. 8 – *Casă*, circa 1890, eclectism clasicizant.
127. Piața Republicii nr. 1 – *Primăria veche*.
128. Str. Războieni nr. 11 – *Casa Cerchez*, sec. al XVIII-lea, beci înalt boltit, pridvor cu arcade pe coloane de lemn, tavan casetat; arhitectură medievală.
129. Str. Stejar nr. 1 – *Casă*, sec. al XVIII-lea; beci cu grinzi de lemn, tindă parțial acoperită în polată, arhitectură populară; una dintre casele în care a copilărit Nicolae Iorga.
130. Str. Stejar nr. 2 – *Casa Constatntinescu*, beci boltit, tindă cu stâlpi de lemn pe o latură, tavan casetat; sec. al XVIII-lea, arhitectură populară.
131. Str. Stejar nr. 3 – *Casă*, arhitectură populară, tindă pe o latură, acoperiș de influență transilvăneană.
132. Str. Teatrului nr. 12 – *Casă*, arhitectură populară, tindă cu stâlpi de lemn pe o latură, bogată decorație sculptată (stare de degradare a învelitorii).
133. Str. Transilvaniei – *Feredeul evreiesc*, probabil 1850, arhitectură clasicistă.
134. Str. Transilvaniei nr. 51 – *Casă*, arhitectură populară cu tindă pe o latură, pod specific atelierelor de țesătorie – pielărie, acoperiș de influență transilvăneană.
135. Str. Unirii nr. 3 – *Casa lui Manolache Iorga*, circa 1800 – 1820, arhitectură medievală.
136. Str. Unirii nr. 5 – *Casa Roset*, beci boltit, locuință cu portic, eclectism de tradiție clasicistă, a doua jumătate a sec. al XIX-lea.
137. Str. Unirii nr. 7 – *Casa Constantin Zamfirescu*, circa 1890, eclectism de școală franceză.
138. Str. Unirii nr. 10 – *Casa Baltă*, beci boltit, sec. al XVIII-lea, locuință extinsă circa 1850 – 1870, eclectism clasicizant cu reminiscențe neogotice.
139. Str. Unirii nr. 13 – *Prefectura veche*, 1906 – 1914, eclectism de școală franceză.
140. Str. Unirii nr. 16 – *Casa Alexandru Văsescu*, ante 1891, eclectism în tradiția clasicismului moldovenesc.
141. Str. Victoriei nr. 13 și 15 – *Casele Giurgea*, circa 1920, eclectism clasicizant.
142. Str. T. Vladimirescu – *Școală*, 1889, eclectism de factură barocă.
143. Piața 1907 nr. 14 – *Casa doctorului Hinek*, 1857 (cu faze mai vechi), arhitectură romantică, în tradiția clasicismului moldovenesc.

144. Str. Victoriei nr. 3 – *Casa Sofian – Goilav*, 1768, beci înalt boltit, locuință transformată arhitectural în jurul anului 1870, arhitectură medievală cu adăugiri eclecticice clasicizante.
145. Str. Victoriei nr. 9 – *Casă*, 1808, beci înalt boltit, pridvor cu arcade pe coloane de lemn, arhitectură medievală.
146. Str. Victoriei nr. 10 – *Casă*, circa 1900, eclecticism în tradiția clasicismului moldovenesc.
147. Str. Victoriei nr. 11 – *Poșta veche*, circa 1850, arhitectură romantică.
148. Str. Victoriei nr. 18 – *Casa Manea*, sfârșitul sec. al XIX-lea, eclecticism clasicizant.
149. Str. Victoriei nr. 20 – *Casă*, arhitectură populară, tindă cu geamlâc pe două laturi lungi.

MONUMENTE DE ARTĂ PLASTICĂ

150. Str. N. Iorga nr. 14 – *Bustul lui Nicolae Iorga*, de sculptorul Oscar Han, 1923.
151. Cimitirul Eternitatea – *Mormântul lui Garabet Ciolac*, 1908, monument de R.Streschnack-Viena, medalion bronz Hans Bernard-Viena.
152. Cimitirul Eternitatea – *Mormântul lui Simion și Suzana Ciomac*, 1893, monument de Lyritis și Niforatos.
153. Cimitirul Eternitatea – *Mormântului lui Avedic și Vartenic Goilav*, 1916, monument de D.A.Pelegrietti-Botoșani.
154. Cimitirul Eternitatea- *Mormântul lui Cristea Goilav*, 1888, monument de F.Fabiani-Genova.
155. Cimitirul Eternitatea – *Mormântul lui Gheorghe și Maria Goilav*, 1904, monument de R.Streschnack-Viena, medalion de bronz de Hans Bernard-Viena.
156. Cimitirul Eternitatea – *Mormântul lui Andrei Manea*, 1902, monument de R.

Streschnack-Viena, medalion de bronz de Hans Bernard-Viena.

157. Cimitirul Eternitatea – *Mormântul lui Cristea Manea Loizanu*, 1895, monument cu sarcofag Renaștere de Eduard Hauser, „meșter de petrar Vienna”, medalioane de bronz semnate Kassim.

158. Cimitirul Eternitatea – *Mormântului lui Rosa Gh.Ustur*, 1889, monument de V. Scutari – Galați.

159. Cimitirul Pacea – *Mormântul lui Neculai și Ruxandra Sofian*, 1901, monument și medalioane în bronz de C. Bălăcescu.

A. Conservarea construcțiilor semnificative pentru vechea arhitectură a orașului, care – fără a justifica declararea ca monumente istorice, cu implicația supervizării tuturor lucrărilor, indiferent de valoarea investiției ce se efectuează la aceste construcții (vezi H.C.M. 661/1955) – reclamă păstrarea lor în fronturile restructurate, cu atenție pentru zona lor minimă de protecție și pentru armonizarea clădirilor cu arhitectura veche (în special în ceea ce privește regimul de înălțime).

B. Acordarea unei atenții sporite zonelor cu vegetație valoroasă și copacilor seculari care s-au mai păstrat, cu obligația includerii în proiectele de organizare de șantier a măsurilor de protejare a plantelor pe durata execuției (implicit cartarea elementelor vegetale).

- Extinderea spre sud a parcului Vîrnăv, până la limita străzii Maxim Gorki, în scopul salvării livezilor și plantațiilor din curțile respective.

G. Refacerea împrejurimilor în soluții netipizate, stabilite conform tipului clădirii – și posibilităților financiare ale beneficiarilor – la toate clădirile vechi, și în primul rând la cele declarate sau propuse a fi declarate monumente istorice, cu reconstituirea vechilor grilaje din fier forjat, acolo unde se păstrează datele necesare (de exemplu, la Tribunal și la Biserica Uspenia).

- Asigurarea unei zone minime împrejmuite la construcțiile vechi incluse în ansamblurile moderne (casa lui Manolache

Iorga, bisericile Sf. Dumitru și Sf. Paraschiva, casa Costiner, casa Văsescu, biserica Roset etc.).

H. Revizuirea denumirii unor străzi și piețe cu nume vechi consemnate documentar, semnificative pentru evoluția orașului, pornind de la exemplul orașului București, care a păstrat denumirile istorice ale străzii Armenești și ale pieții Sf. Gheorghe, precum și de la exemplul orașului Sighișoara, unde s-au restabilit denumirile ulițelor de breslași – acolo unde se cunoșteau. Ne gândim și la interesul pe care l-ar prezenta apariția denumirii de „Calea Ștefăneștilor” în zona I.C. Brătianu-Dragoș Vodă.

*
*   *

O parte din propunerile de valorificare a ansamblului istoric arhitectural din Botoșani, prezentate mai sus, nu mai pot fi puse în practică, dar acest fapt scoate în evidență necesitatea consemnării etapelor de evoluție care au precedat transformările

contemporane, atât pentru cunoașterea documentelor sociale reprezentate de creația urbană din trecut, cât și pentru conturarea unei metodologii a sistematizării vechilor orașe din România care să considere evidențierea valorilor istorice drept un imperativ al prezentului, pornind de la definiția rostului istoriei formulată în mesajul celui de-al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice adresat istoricilor din toate țările: „Prin efortul său la cunoașterea și edificarea conștiinței de sine a fiecărui popor și, pe această bază, la dezvoltarea încrederii și colaborării dintre popoare, prin tezaurul de învățăminte și experiență socială pe care le înmănușează, prin luminile pe care le proiectează asupra prezentului și a viitorului, prin reflecția lucidă asupra destinelor națiunilor pe care o propune, din perspectiva lecțiilor trecutului, prin înrâurirea sa asupra faptei și conduitei generațiilor de azi, istoria constituie o veritabilă carte de înnobilitare umanistă a națiunilor”².

NOTE

* Publicată în revista noastră *Forum cultural* începând cu numărul 2, an II din iunie 2002, cartea doamnei arhitect dr. Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval Botoșani*, apărută în prima ediție din 1981 în colecția de publicații a Muzeului Național de Istorie al R.S. România, *Ansambluri istorice arhitecturale*, își încheie aici parcursul în cele 34 de numere în care cei interesați de arhitectura municipiului Botoșani, urbanști, istorici de artă, istorici sau pur și simplu nostalgici a vechiului oraș au avut ocazia să parcurgă secvențe ale devenirii urbanistice ce pornesc, după cum o dovedesc recente săpături arheologice preventive din centrul vechi, încă din sec. XIV. Convinși de importanța studiului, ca unul de referință, am încercat și am reușit să o convingem pe distinsa doamnă E. Greceanu să facă un efort, și încă unul considerabil, care a durat câțiva ani, pentru a scoate o a doua ediție a cărții, “revizuită și adăugată”, în care să se regăsească o documentație cu circa 300 de imagini fotografice, desene, relevee, care nu și-au putut găsi locul în prima ediție și un nou capitol cuprinzător (pe care l-am și publicat în revista noastră), *Arhitectura civilă a orașului Botoșani în veacul al XIX-lea*, o „analiză temeinică a arhitecturii de târg, a celei romantice, eclectice, de forme naționale și a arhitecturii secesion ca și informații foarte prețioase despre edificii publice botoșenene din secolul menționat” (în *Cuvânt înainte* la ediția a II-a de istoricul Ioan Caproșu). Apărută în 2009, cu un adaos la titlu, *Botoșanii care s-au dus*, ce parafrazează titlul unui album apărut în 1927, *Botoșanii care se duc*, cu finanțarea Casei Editoriale *Demirg* din Iași și cu un indice general semnat de dr. Alexandrina Ioniță, directorul Casei amintite, a doua ediție a cărții dovedește, printre altele, și țin să subliniez aici, nepăsarea edililor, înaintea și după 1989, față de valorile urbanistice excepționale ale unui oraș cu trecut istoric pe măsură, care au permis sau au inițiat distrugerii considerabile care au schimbat fizionomia sa și ne-au văduvit de numeroase monumente de o excepțională frumusețe și valoare și care se regăsesc în Lista de propuneri de la sfârșitul cărții, dar au fost distruse fie de *sistematizarea urbană comunistă*, fie de agresiunea violentă sau neglijența și nepăsarea din

zilele noastre. Rămânem doar în mare parte cu imaginile din cartea doamnei arh. dr. E. Greceanu, căreia trebuie să-i mulțumim cu adânc respect pentru cartea de căpătâi a orașului nostru (*n. n. Oct. Liviu Șovan*)

2. *Al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice. Documente, informații, mărturii*, București, 1980, p.91.

